

OBRANA
SVÄTÉHO METHODA.

NAPÍŠAL

FRANKO V. SASINEK,
JUBILÁRNY KŇAZ BISKUPSTVA BAŇSKO-BYSTRICKÉHO.

VYDAL
CTITEL SVÄTÉHO METHODA.

TURČIANSKY SV. MARTIN.
TLAČIL KNÍHTLAČIARSKY ÚČASTNÁRSKY SPOLOK.
1907.

Keď veleslavnej pamiatky pápež Leo XIII. vydal encykliku „Grande munus“ od 30. sept. 1880, ktorou pred celým svetom oslávil svätých Bratov, Cyrilla a Methoda, zaplesali nad tým všetci Slovania a s nimi i katolíci celého sveta, ktorí sú dobrej vôle (Luk. 2, 14) a riada sa dľa slov sv. Pavla: „Radujte sa s radujúcimi“ (Rim. 12, 15)! Dalo sa to očakávať i v Uhorsku, kam zasiahla apoštolská práca sv. Methoda. Bohužiaľ, r. 1895 ozval sa hlas nevďaku, ktorý za dobré odpláca sa so zlým; a ozval sa z takej strany, z jakej sa nedalo očakávať. Ferdinand Hummer napísal pojednanie: „A szláv kereszténység hazánk területén a honfoglalás előtt“; uverejnil ho „Katholikus Szemle“, a vydal spolok sv. Štefana. Na to možno poznamenať: „Si in viridi ligno haec faciunt, in arido quid fiet“ (Luc. 23, 31)?

Tak sa mi zdá, že Hummer mal pred domom svojím šovinistický precenený ideál sv. Štefaná I, kráľa uhorského, ktorému chcel *jedine* pripísať organismus katolíckej cirkve v Uhorsku a k tomu potreboval zásadu: „Opposita iuxta se posita magis elucescunt.“ To oppositum hľadal vo sv. Methodovi. Aby predstavil sv. Štefana v žiare najskvelejšej, sv. Methoda postavil do stiemu najčiernejšieho. On učinil jakýsi rozdiel medzi kresťanením pohanských Slovanov, medzi slovanskou šismatickou cirkvou a medzi pravdovernou cirkvou katolíckou; tamto pripísal sv. Methodovi, to tretie sv. Štefanovi. To dokázat vytkol si za cieľ a k dosiahnutiu tak namysleného cieľa použil všemožných prostriedkov, aby napísal pamphlet o sv. Methodovi. Jemu tento nebol mužom ducha apoštolského, ale cirkevne panslavského; postavil ho do paralely so Svätoplú-

kom. Tento — vraj — chcel politicky spojiť Slovanov, Method ale cirkevne. Tento mu je panslavským fanatikom, ktorý z prílišnej lásky k svojim súkmenovcom vynaložil obdivuhodnú horlivosť na vzdelanie Slovanov, len aby ich spojil vjedno, bez ohľadu na úlohu katolíckej cirkve a na spojenie s apoštolskou stolicou. Hummer sháňa sa za udavačstvami, falošnými žalobami a padelanými listinami; prijma len tie za pravé a pravdivé, zneužívajúc ich na potupenie sv. Methoda; zamlčuje a prekrucuje i samé pápežské svedectvá a listiny, ktoré obsahujú pochvalu jeho; ano falšuje i text, aby potupil ho. Takou „kritickou“ praktikou možno premeniť i Anjela v diabla. Hummerovi sú protivníci sv. Methoda (intrigant a falsifikátor Wiching, obrnení a suroví cisársko-nemeckí biskupi) pravoverní a oddaní apoštolskej stolici; Method ale šismatik, kacier a protivník pápežov. Tieto a podobné moje výroky proti Hummerovi sú ovšem ostré, ale — jako to dokážem — základne; ja nielen ako Slovan, ale i jako katolík, ba i jako objektivný dejezpytec som povinný brániť nášho sv. Methoda, aspoň historickú pravdu postaviť do svetla; ačkoľvek je mi veľmi ľúto, že budem nútený, dotknúť sa i takých vecí, ktoré bych radšej zamlčal.

I.

Čítame-li v našich cirkevných dejepisoch o cisársko-nemeckom kresťanení pohanských Slovanov 9. storočia, nesmieme terajšie čistejšie poňatia prenášať do tej doby, ale vžiť sa úplne do nej a uvážiť, jaký pochop mali Nemci o kresťanstve a o pohanstve za tej doby.

Keď pápež Leo III. (795—816), utískaný Grékami a Longobardami, našiel záštitu u Karla veľkého, kráľa Frankov, zavdčil sa tomuto tým, že ho v Ríme r. 800 korunoval za cisára západného. Z toho nastala tá mienka, že k riadeniu sveta dostačujú dve hlavy a dva meče; jedna cirkevná, t. j. pápež s mečom cirkevným; druhá t. j. západný cisár s mečom svetským¹⁾. Dľa tej zásady cisár Karol, čo pán sveta, riadil svoju politiku k rozširovaniu panstva svojho, a to pod maskou cirkevnu. Začal krvavé boje proti Slovanom, aby ich pokresťanil vo smysle cisársko-nemeckom. To kresťanstvo (christianitas) nezáležalo v rozširovaní učenia kresťanského, ale v podrobení Slovanov cisársko-nemeckým biskupom, ktorých nielen

¹⁾ Praesesse autem pontificem maximum ecclesiae, imperatorem orbi. Sadoleti ep. ad Georgium ducam Sax. XVI. Kal. Aug. an. 1538. Quoniam complacuit divinae providentiae nostram mediocritatem ad hoc constituere, ut sanctae suae ecclesiae et regni huius curam gereremus. Capitulare an. 789. Hefele: Conciliengeschichte. Freiburg, 1879. S. 58, 88, 92, 110. Oremus et pro christianissimo imperatore nostro N., ut Deus et Dominus noster subditas illi faciat omnes barbaras (t. j. slovanské) nationes... Omnipotens sempiternus Deus... respice ad Romanum imperium, ut gentes, quae in sua feritate confidunt, potentiae tuae dextera conterantur. Oratio in Parasceve.

ustanovil za biskupov, ale i za kniežatá politické. Takí obrnení biskupi zaoberali sa s ocelovým mečom k ujarmeniu, — nie ale so svätým mečom slova Božieho (Žid. 4, 12) k poučeniu utmolených Slovanov²⁾. A za také kresťanenie mali sa im vďačiť Slovania dežmami, t. j. desiatou čiastkou zo všetkého, čo mali živého pri dome, a čo im riastlo na poli³⁾.

²⁾ Ludovicus, filius eius (Caroli M.) paternis per omnia votis concordans... amplissimas regni divitias ad decorem et gloriam Ecclesiae intorquens in tantum, ut episcopos, qui propter animarum regimen principes sunt coeli, ipse eosdem nihilo minus principes efficeret regni. Helmoldi cronica. Lubecae, 1657. pag. 17. Geminis sos gladiis cinctos videmus, uno spirituali, altero materiali. Nunc autem ad ostendendam mundanae gloriae potentiam plus utuntur materiali quam spirituali, et in hoc arbitrantes se obsequium praestare Deo, saepe minus proficiunt. Fortior enim spiritalis est materiali, quia vivus sermo Dei est et efficax. Ib. pag. 286. Opát fuldenský mal ohromné majetky, tak že bol v stave počas vojny dať cisárovi 60,000 vojakov. O ňom a jeho bezpustných mníchoch píše pokračovateľ Helmolda str. 319—324. Brali majetky Slovanov a darovali Nemcom, výháňali Slovanov a na uprázdnené miesta osadzovali Nemcov. Helmold na premnohých miestach o tom píše. Slovanská Germania premenená bola na Teutoniu (Nemecko).

³⁾ Victi jam (Deo gratias) et armis et fide, Domino ac salvatori nostro Jesu Christo et sacerdotibus ejus omnium suorum jumentorum et fructuum, totiusque culturae decimas ac nutriturae, divites ac pauperes, legaliter constricti prorsolvant. Diploma Caroli magni ecclesiae Bremensis. Adami Bremensis: Gesta Pontificum Hammaburg. ap. Migne tomo 146. pag. 467—471. Aleuinus biskupovi Arnonovi do Pannonie Karlom veľkým poslanému, písal: Esto praedicator pietatis, non decimarum exactor; quia novella apostolicae pietatis laete nutrienda est, dorec crescat... Decimae, ut dicitur, Saxonum subverterunt fidem. Sborník Velčbradský IV, 147. Decor enim christianitatis sacerdotum instantia, iam dudum in Slavia convaluisse, si Saxonum avaritia non praepedisset. Helmoldus pag. 62. Adamus Brem. l. c. pag. 551. Temer pri všetkých synodách jednalo sa i o dežmách, jako i o deviatkach (decimae et novae). Vide Hefele-Conciliengeschichte IV, 942. Synoda mohútska (1022), pri ktorej bol i biskup pražský: Omnes Sclavi (veriaci slovanského obradu?) dent decimas sicut ceteri christiani (latini vitus), et ad hoc bannis constringantur. Dober: Monumenta V, 122. Dei enim praeceptum est: „De-

Pravé kresťanstvo čili učenie Ježiša Krista predpisuje milovať blížneho svojho, a to bez ohľadu na jazyk a náboženstvo. Toho sa však Nemci nedržali; nenávideli Slovanov a pokladali za bezhriechne utiskovanie a prenasledovanie Slovanov⁴⁾.

A jako to bolo s tým pohanstvom Slovanov? V 9. stuleťí na balkánskom poloostrove, na Podunaji a južnom Polabí nebolo pohanstva; len Slovania na severnom Polabí (Nordalbingi) ešte pridržali sa starobylého pohanstva a modloslužby⁵⁾: teda Nemci pokladali kresťanských Slovanov na Podunaji a južnom Polabí za pohanov, preto že nenáležali k „svätej rímskej države“ a nemali liturgiu latinskú⁶⁾, ale slovanskú,

cimas ex omnibus dabis mihi, ut bene sit tibi et longo vivas tempore“; cui obedierunt patriarchae. His auditis, tumultuosa gens... hoc adjece- runt, non multum aberrantes a veritate, quod omnes pene decimae in luxus secularium cesserint. Helmoldus pag. 208.

⁴⁾ Sv. Bonifác v 13. liste kráľovi Ethibaldovi: Winedi, quod est foedissimum et deterrimum genus hominum. Cosmas: Perpendit enim innatam Teutonicis superbiam et, quod semper tumido fastu habeant despectui Sclavos et eorum linguam. Fontes rerum bohemicarum. II. 61. Fredegarius: že Frankovia prezývali Slovanov psami. Greg. Tux. ap. Migne tomo 71. pag. 648. Quo modo ergo vacabimus huic religioni novae, ut aedificemus ecclesias et percipiamus baptismum, quibus quotidiana indicitur fuga? Si tamen locus esset, quo diffugere possemus... Ad haec dominus episcopus ait: Quod principes nostri abusi sunt gente vestra, non est mirandum, non enim multum se delinquere arbitramur in idololatrias et in his, qui sunt sine Deo. Helmoldus l. c. pag. 186. Tunc omnia, nostram prius ecclesiam respicientia, divisa sunt miserabiliter slavonicae ritu familiae, quae accusata venundando dispergitur... Populus enim suus (poľského Boleslava) more bovis est pascendus, et tardi ritu asini castigandus. Ditmar ap. Bielowski: Mon. Pol. hist. I, 251, 311. Cisár Otto znal slovančinu, ale zriedka ju užival, lebo ju opovrhoval. Šafarik: Starožitnosti. V Praze, 1863, II, 548 in nota.

⁵⁾ Helmoldus l. c. pag. 127. Pogląd na dzieje Słowian zachodnio-pólnocnych. Gniezno, 1881. str. 260 atd.

⁶⁾ Qui a paganis baptizati sunt, denno a Christi sacerdotibus baptizentur. Capitulare ap. Migne tomo 97. pag. 849. Quia anim nuper

ktorá cisársko-nemeckým kresťanom bola liturgiou pohan-skou⁷⁾.

II.

Je-li nám už v pamäti tá cisársko-nemecká Christianitas, dá sa pochopiť i politický i cirkevný úmysel Rastislava, kráľa moravského, že sa odvrátil od západného nemeckého cisárstva a obrátil k východnému. Legendy síce privlastňujú mu len

christianitatem acceperant Norici, immiserant se illis haeretici, qui ut in aliis regionibus facere consueverunt fas ibi nefasque confunderant. Horum alii se dicentes episcopos esse, alii presbiteros, alii diversi generis clericos. Arnoldus de s. Emmerano. Pertr: Monum. Germ. SS. IV, 549 circa an. 597. O Longobardoch (v Čechách, Morave a Slovensku) píše Procopius Caesariensis: Longobardis, qui de Deo iam olim eadem-sentiunt (cum Graecis), si opem Romaai (= Graeci) farant, facturos, quod ius fasque est; Gepidis (na Potisi) vero, ut, qui Ariani sint, vel hoc ipso hostes esse debere, Longobardi hoc (ad Iustinianum c. a. 539) dixerant. Biskupi bavorskí r. 900 protestujúce proti obnoveniu slovan-skej hierarchie v Pannonii píšu Janovi IX. žalobu: „Ipsi (Slavi) Ungarorum non modicum multitudinem ad se sumserunt et more eorum capita suorum pseudochristianorum penitus detonderunt et super nos Christianos immiserunt... Sive velint sive nolint, regno nostro subacti erunt. Adamus Boemensis: nobilis et dives parrochia, Hammaburgensis et Bremensis, altera vastata est a paganis, altera discerpta est a pseudo-christianis.“ Migne tomo 146, pag. 559.

⁷⁾ Richeza (manželka Mečislava, kráľa poľského) *barbaros* Sclavorum portaesa vitus, venit ad imperatorem Conradum. Bielowski: Mon. Pol. I, 346. Posita est autem haec (civitas) in pago Silensi... cum execranda *gentilitas* ibi veneraretur, ab incolis omnibus honorabatur... Nunquam audivi aliquos, qui meliori patientia ac prudentiori consilio se unquam defendere niterentur. Ex parte gentili Crucem sanctam erigebat, eiusdemque auxilio hos vinci sperabant. Ditmar ib. pag. 308. Henricus (barbaro nomine Sdico — Zdik. Pameny dějin českých. III, 603). Moraviensis episcopus, pro nomine Christi cruce assumpta, cum plurimis Saxonibus episcopis et plurima Saxonum militia, pro convertendis ad fidem Christianam Pomeranis Pomeraniam adiit. Verum ubi ad metropolim eorum Stetin nomine perveniunt, illud, prout possunt, armata militia circumdant; Pomerani autem cruces super castrum expontes, legatos suos unacum episcopo suo, nomine Alberto, ad eos mit-

cirkevný úmysel, nie ale i politický⁸⁾, a to preto, že úloha sv. Cyrilla a Methoda nebola politická, ale cirkevná a missio-nárska, jakú bol vyplnil sv. Cyrill u Kozarov, aby ich kresťanskú vieru uchránil pred útokami mohamedanskými a ži-dovskými⁹⁾; nedá sa však pochybovať i o jeho úmysle politickom. Svatopluk nie z náboženskej pohnútky, ale z politickej zradil a vydal Rastislava Nemcom, a títo podujali boje proti Mora-vanom, aby ich opäť uviedli pod jarmo cisársko-nemecké.

Rastislav videl, jako Nemci zachádzajú so Slovanami, jako ich kniežatá jedného proti druhému štvú, ubíjajú a o zeme olupujú; jako s ľudom zle nakladajú; neznesiteľné dane a farchy naň uvaľujú, majetky im habú a cisárskym vasallom, biskupstvám a kláštorom darujú, z otčiny ich vyháňajú a ich obce ne-meckými koloniami zaplňujú, občianskej svobody pozbavujú, do otroctva a nevoľníctva uvrhujú, za otrokov predávajú, vôbec nemilosrdne prenasledujú¹⁰⁾.

tunt... Saxones potius pro auferenda eis terra, quam pro fide Christiana confirmanda tantam moverunt militiam. Dobner: Monumenta. Chronicon Vincentii I, 38. ad. an. 1147. Srov. Slovenský Letopis r. 1881. V. str. 30. n. 1. a 5, 195—198.

⁸⁾ Rastislav východnému cisárovi Michalovi odkázal: Zem naša je pokrstená, ale nemáme učiteľa, ktorý by nám kázal a učil nás i vy-ložil nám knihy sväté (Nestor ap. Bielowski: Mon. Pol. I. 569). Pošli k nám mnohí kresťanskí učiteľia z Itálie, Grécka a Nemiec, rozlične učiace nás; my Slovani však sme jednoduchí ľudia (neznajúci ani latin-ský, ani grécký, ani nemecký jazyk); a nemáme nikoho, ktorý by nás učil po pravde a vložil nám smysel (Písma). Pošli teda nám muža, pane, ktorý by nás vyučil všetkej pravde. Legenda pannonská, hl. 5.

⁹⁾ Pod vládou Kozarov boli mahomedanskí Volgari (Bulhari), kor-zunskí kresťania a Židia. Slovenské Pohľady r. 1903 str. 110. Bielowski: Mon. Pol. I, 99. Obdivu hodná je apologia sv. Cyrilla na obranu kresťanstva proti mohamedanom a židom. Prameny dějin českých. V Praze, 1873 I, 7 atď. Robila by česť bárs ktorému doktorovi theologie

¹⁰⁾ Komu nedostačuje to, čo som bol o „kresťanovi“ Slovanov podal, nech číta znamenité dielo dr. Sieniavského. Gniezno, 1881 str. 86—204. Jána Kollára: Výklad k Slávy dcere. V Praze, 1872 str. 39 atď.

Rastislav nadchnutý bol nielen duchom politickým, ale i cirkevným a kultúrnym; na to pomýšľal, aby cirkevne i kultúrne vzdelaní boli Moravania. Toto — dľa jeho mienky — nemohla poskytnúť cisársko-nemecká christianitas. Prichádzali síce k Moravanom buď Itali, buď Gréci, alebo Nemci, ale Rastislava si nezískali, poneváč pri nich spozoroval, že sú medzi nimi, teda v západnej cirkvi nesrovnalosti, týkajúce sa i dôležitých otázok ¹¹⁾. Väčší vplyv mali nášho Gréci, ktorí ho i získali pre východnú cirkev, ktorá bola snášanlivá k bohoslužebnému jazyku rozličných národov. Vypravil teda slavnostné vyslanstvo k východnému cisárovi, Michalovi III. (842—876), žiadajúc ho, aby mu poskytol slovanských misiónárov, ktorí by učili a vzdelali Moravanov. Michal ho vyslyšal a r. 883 poslal mu dvoch bratov, Konstantina (pozdnejšie Cyrillom zvaného) a Methoda, rodených Slovanov a mníchov: teda mužov učených a nábožných, ktorí sa nezapodievali s politikou.

Početné články o tom, jako i vôbec o veciach slovanských a slovenských, uverejnil som vo viedeňskom „Parlamentär“ r. 1887—1891.

¹¹⁾ Jaké boly tie nesrovnalosti medzi nimi, nezaznačily to legendy; stopujeme-li však dejepisné žriedla, dosť suadno sa domyslíme. Na príklad: Itali tvrdili, že sa symbolum (Credo) má spievať pri službách božích bez „Filioque.“ Nemci ale doliehali na to. Itali síce správne učili, že Duch svätý pochádza nielen od Otca, ale i od Syna; preda však sa modlili: „Mentes nostras, quaesumus Domine, Paraclytus, qui a te procedit, illuminet et inducat in omnem, sicut tuus Filius promisit, veritatem.“ Itali správne učili, že cirkev má jednu hlavu (pápeža), ktorej sa pravoverní majú pridržať a ju poslúchať (Mat. 18, 17); Nemci požadovali, že treba sa stať i poddanými západnému cisárstvu; že cisár je námestníkom pápeža a má právo ustanoviť alebo potvrdiť pápeža; že má právo rozhodovať i v cirkevných veciach. Jedni učili, že treba obrazom sa klaňať (adorare); druhí, že ich ctíť (colere); tretí, že obrazy majú byť len na okrasenie bytov! Západníci hlásali, že dežmy sú ustanovené od Boha; východníci (Gréci) boli proti tomu a žiadali poslušnými byť cisárovi východnému a patriarchovi carihradskému. Východníci znovu krstili západníkov, a naopak, atď.

Boli-li Moravania — jako hovorí Rastislav vo svojom posolstve — kresťania, neboli bez písma a liturgie; písmo bolo staroglagolské a liturgia staroglagolská, nie ale latinská, ktorú Mojmir I., predchodca Rastislavov, netrpel vo svojej dŕžave ¹²⁾. No Konštantin, navyknutý na písmo grécke a na východnú liturgiu, zostavil a doplnil nové grécke písmo k vykonávaniu gréckej liturgie ¹³⁾. Pri tom a ostatnom účinkovaní bol mu jeho brat, Method, pomocníkom. Pracovali s veľkým prospechom a obrátili na seba i oko pápeža Mikuláša I. (858—867), ktorému cisársko-nemecká Christianitas nebola po chuti ¹⁴⁾. Zaneprázdnený bol s tým, aby si získal vplyv na poddunajské Bulharsko, jako i na naddunajské Srieňsko ¹⁵⁾ a Moravu. S tým úmyslom povolal i Konštantina a Methoda do Ríma, aby dovŕšil ich dielo sriadením hierarchie, od Nemcov neodvislej, ale spojenej s Rímom; nedočkal však ich príchodu. Zomrel ešte tohože roku 13. novembra. Jeho nástup-

¹²⁾ Netrpel cisársko-nemeckých kňazov, ktorí konali bohoslužbu po latinsky, a zahnal Privinu zo Slovenska, ktorý privinul sa k latinskému arcibiskupovi solnohradskému a k latinskej liturgii. Tak činili i Rastislav a pozdnejšie i Svatopluk, keď zbadali, že cisársko-nemeckí kňazi podŕývajú moravskú dŕžavu.

¹³⁾ Cisársko-nemecká hierarchia nežalovala na sv. Methoda pre glagolské písmo a pre glagolskú liturgiu, ale pre kyrillskú. Quidam graecus, Methodius nonine, noviter inventis (a Cyrillo) sclavinis litteris. Anonymus salisburgensis.

¹⁴⁾ Keď sa jednalo o pokresťanení mahomedanských Bulharov, ktorí si boli podrobili časť balkanských Slovanov, kráľ Ludvik poslal ta Ermanrika, biskupa pasavského, s cisársko-nemeckými kňazmi, aby ich získali cisársko-nemeckému kresťanstvu; pápež Mikuláš I. však predišiel ich svojimi legátami, aby ich získal svojej apoštolskej stolici. Hefele: Conciliengeschichte IV, 346.

¹⁵⁾ Mikuláš I. písal Michalovi, východnému cisárovi, že dľa starobylej obyčaje biskup thesalonický, čo námestník pápeža, bol nad medzizemnou Daciou (po Tisu). Tudom. gyűjtemény r. 1819. strana 8. Harduini Concilia V, 126. Pars etiam secundae Pannoniae, quae in Bacensi (Báč) est civitate. Novella constitutio XI. imper. Iustiniani. Hanzic: Germania sacra I, 59 et 60.

com stal sa 24. decembra Adrian II. Tento, schváliv ich účinkovanie na Morave, ich pravovernosť a oddanosť k Apoštolskej Stolicy, dal vysvätiť ich žiakov za kňazov, sám ale (asi v marci r. 868) vysvätil Konštantina a Methoda za biskupov, ustanoviac Cyrilla arcibiskupom pre Moravu, Methoda ale za arcibiskupa pre Srieň¹⁶⁾. Sv. Method síce zaujal svoje arcibiskupstvo, Konštantin však buď pre svoju chorlivosť alebo pre politickú zmenu na Morave, zostal v Ríme, vstúpil do kláštora, prijal meno Cyrilla, a tam už 14. februára 869. usnul v Pánu.

Legenda pannonská hneď ku zpráve o smrti sv. Cyrilla pripojuje, že Chocel, knieža Slovanov pannonských, poslal k pápežovi Adrianovi II. prosbu, aby sv. Methoda i jemu prepustil. Pápež vyslyšal ho, napísal — vraj — tento list: „Hadrian, biskup a sluha Boží, Rastislavovi a Svatoplukovi i Chocelovi... nielen od tejto duchovnej stolice prosili ste učiteľa, ale i od pobožného cisára Michala, aby poslal vám blaženého filozofa Konštantina i s bratom, keď my sme nestačili. Oni ale, dozvedevšie sa, že k apoštolskej stolici patria vaše zeme, mimo kánon neučinili ničoho, ale k nám prišli, nesúce ostatky svätého Klementa. My trojnásobnú radosť pocítivšie, umysleli sme s uvážením, poslať Methoda, posväťivšie ho s učenníkami, poslať na strany vaše, muža dokonáneho duchom i pravoverného, aby vás učil, jako ste boli prosili, vyložiac Písma na jazyk váš, úplne dľa cirkevného riadu, i so svätou omšou, to jest so službou i s krstom, jako filozof Konštantin začal s milosťou božou a s prímluvou svätého Klementa. Teda, keď niekto iný bude môcť náležite a pravoverne učiť, to buď sväté a požehnané od Boha i od nás,

¹⁶⁾ In sedem Andronici, qui ex septuaginta fuit. Legenda pannonica cap. 8. Bielowski: Mon. Pol. I, 105, 570, 571. Epistola ad Rom. 16, 7; Συμμων, η του Ουγγριου. Const. Porgh. ap. Migne tomo 113, pag. 82. Bol tam grécky arcibiskup i r. 1163. Vidz moje Dejiny kráľovstva uhorského I, 111. Srov. Konštantina Porph. de cerimoniis aulae byzantynae ap. Migne, tomo 112, pag. 663, nota 49; 1135, nota 50.

i od celej katolíckej a apoštolskej cirkve, aby ste snadne prikázaniam Božím sa naučili. Ten však jediný zachováajte zvyk, aby pri omši čítali ste najprv epistolu a evangelium rímsky, potom slovansky... Keď ale niekto zo shromaždených u vás učiteľov... opovážil by sa ináč svádzať vás, tupiac písmo jazyka vášho, buď odlúčený, alebo vydaný cirkvi na súd, až sa napraví.“

Hummer tento list má za pravý preto, aby z neho vyčítal neposlušnosť sv. Methoda k apoštolskej stolici, že nezačoval to nariadenie Adriana II., aby epistola a evangelium čítané boli najprv po latinsky, a len potom po slovansky. Ja však nemôžem sa presvedčiť o tom, žeby bol ten list vyšiel z kabinetu pápežského, i dľa formy i dľa obsahu; lebo:

a) pápeži nazývajú sa „sluhami sluhov Božích,“ nie ale „robami Božími,“ jako slovanský text pannonskej legendy hovorí;

b) list znie Rastislavovi, Svatoplukovi a Chocelovi bez doloženia, kde a kto boli;

c) na konci listu stojí „Amen,“ nie ale datum (deň, rok, inductio); čo v pravých pápežských listoch nachádzame;

d) keby ten list bol pravý, musel by byť písaný až po smrti sv. Cyrilla, buď 869. alebo 870. roku: teda v tej dobe, v ktorej Adrian vyslovil anathema nad Fociom a Michalom cisárom, ktorý sa v tom liste „pobožným“ menuje.

e) v tom liste pripisuje sa všetkým trom, že najprv prosili učiteľa od apoštolskej stolice, a, keď ho v Ríme neobstiahli, od cisára Michala, kdežto len Rastislav hľadal učiteľa, nie v Ríme, ale v Carihrade; len pre Moravu, nie ale pre Slovensko a Pannoniu; sv. Cyrill a Method pracovali len na Morave a odtiaľ Mikulášom I. povolani boli do Ríma;

f) tá podmienka, aby pri bohoslužbe čítaná bola epistola a evangelium najprv po latinsky, a len potom po slovansky, ovšem nachádza sa i v liste Jána VIII. r. 880. Tento však vystavuje tú podmienku čo novú a neodvoláva sa v tom na Adriana II.

g) legenda pannonská (cap. 6.) chybné vraví, že Adrian vysvätil sv. Cyrilla a Methoda na kňazstvo, kdežto oba čo kňazi prišli na Moravu a konali bohoslužbu, v Ríme ale, jako italská legenda (cap. 9.) svedčí, Adrian vysvätil Cyrilla a Methoda za biskupov, ich učenníkov ale za kňazov a diaconov;

h) politické pomery, jako to dokážem, byly docela iné, než ich predpokladá falošný list Adriana II.

III.

Práve toha času, keď sv. Cyrill a Method dali sa na cestu do Ríma a tam meškali, staly sa veľké premeny na stredňom Dunaji. Rastislav válečne uderil na Privinu, knieža Slovenska u Pannonie Nemcom oddaného. Privina zahynul na bojišti¹⁷⁾, a Rastislav sveril Slovensko na Svatopluka, vnuka to svojho. Nástupcom Privinovým v Pannonii stal sa jeho syn, Chocel¹⁸⁾.

Keď sv. Method začal účinkovať vo svojom arcibiskupstve sriemskom, Chocel požiadal pápeža Adriana II., aby jeho arcibiskupskú právomocnosť rozšíril i na Slovanov v Pannonii, ktorí predtým mali svojich slovanských biskupov, latinskému arcibiskupovi solnohradskému podriadených¹⁹⁾.

¹⁷⁾ Slovenské Pohľady r. 1905 str. 304—307.

¹⁸⁾ Slovenské Pohľady r. 1905 str. 348—352.

¹⁹⁾ Slovenské Pohľady r. 1906 str. 717—727. Posledným slovanským (glagolským) biskupom v pannonskej Slavínii bol Osvald. Post hunc (Ottonem) Hosbaldus episcopus sub Liuprammo et Adalvino, archiepiscopis. Huic Hosbaldo scripsit Nicolaus papa duos canones, qui in Corpore decretorum inveniuntur. Post hunc interiecto aliquo tempore supervenit quidam Sclavus ab Hystriae et Dalmatiae partibus, nomine Methodius, qui (?) adinvenit sclavicas literas et sclavice celebravit divinum officium, et vilescere fecit latinum. Excerptum e libello de conversione Carantanorum. Ginzel: Slavenapostel. Leitmeritz, 1857. Mon. epist. pag. 68.

Sv. Method dal sa horlive do práce sebe od pápeža sverenej v Pannonii s takým výsledkom, že slovanskí katolíci odvrátili sa od tých kňazov, Nemcami im natisnutých, ktorí jedine, a to len ledabolo, liturgiu latinskú vykonávali²⁰⁾; nebolo však mu materaz dano vkročiť za Dunaj a Moravu. Nevdačný a vládychtivý Svatopluk, aby sa zalúbil Nemcom, r. 870 zradil a vydal im Rastislava. Kráľ Ludvik odsúdil ho na smrť, ale — jako Hummer o tej nemeckej *humanite* sa vyjadril —, preukázal mu tú *milost*, že mu dal len vylúpiť oči a, nechav ho na žive, zatvoril ho do kláštora²¹⁾.

Pravdepodobné je, že Svatopluk položil ruku i na Moravu, ale od špehúnov vyzradený, lapený, do Rezna odvedený a do väzenia uvržený bol. Také jednanie Nemcov rozdráždilo Moravanov, tak že sa chopili zbrane a za náčelníka vyvolili si kňaza, Slavomíra²²⁾. Hummer sa pohoršil na tom, že Slavomír zabudol na svätosť svojho kňazstva a postavil sa na čelo odbojníkov! Dľa jeho mienky svedčalo sa to snád len na nemeckých biskupov, aby na čele vojska tiahli ujarmovať Slovanov.

²⁰⁾ Usque dum quidam graecus, Methodius nomine, noviter inventis sclavinis literis, linguam latinam, doctrinamque romanam, atque literas auctoriales latinus philosophice superducens, vilescere fecit cuncto populo *ex parte* missas et evangelia ecclesiasticumque officium *illorum*, qui hoc latine celebraverunt. Anonymus Salisburgensis. Ut syllabatum quoque vix ipsa decurrentis articuli elementa balbutiant. Petrus Damianus. — Quibus et sacerdos Dei Bruno... sufficienter administravit verbum Dei, habens sermones conscriptos verbis slaviceis, quos populo pronunciatet opportune. Helmoldus l. c. pag. 188. Ante eius (Altmani) adventum (1063) omnes pene ecclesiae in illo episcopatu (Passaviensi) erant lignae... ipsi earum presbyteri, ut ita dicam, lignei erant, quia conjugis et terrenis negotiis dediti, in divinis officiis penitus ignari »Miserere mei Deus« pro Canone »Attendite« pro Passione legebant. Vita s. Altmani ap. H. Pez I, 123.

²¹⁾ Dobner: Anuales. III. 118—120.

²²⁾ Sclavi autem Marahenses, ducem suum (Svatoplucum) periisse putantes quendam presbyterum eius ducis propinguum, nomine Sclagamarum, sibi in principem constitunt. Anuales franco-fuldenses ad an. 871.

Chytrácky Svatopluk svojim ospravedlňovaním a lichotným tak si získal Nemcov, že ho r. 871 postavili na čelo vojska, a tiahol proti Slavomírovi. Vojsko položilo sa táborom v Pannonii naproti Devínu. Ten tábor bol preosudný pre sv. Methoda. Ponevác Hummer to zamlčal, treba mi to nastoliť.

Obrnení nemeckí, v tábore sa nachodiaci biskupi, v prítomnosti kráľa Ludvika konali nad sv. Methodom súd, asi takto:

Biskupi: Ty učíš na území našej dŕžavy!

Method: I ja, kebych vedel, že toto územie je vaše, opustil bych ho; náleží ono však sv. Petrovi; a po pravde, keď vy zo žiarlivosti a lakomosti proti cirkevným predpisom prekračujete staré hranice, činiace prekážku božskému ustanoveniu, varujte sa, byste tvrdou lebkou, usilujúce sa preraziť železný vrch, nevyliali modzgy svoje²³⁾.

Biskupi: S hnevom hovoriaci zle pochodíš!

Method: Budem mluiť i pred kráľami pravdu a nebudem sa hanbiť za ňu; vy ale držte sa vašej zlovôle proti mne, ktorý niesom horší od tých, ktorí, hovoriac pravdu, skrze mnohé muky utratili život.

Kráľ: Neunavujte môjho Methoda! veď už počína sa potiť, jako by bol pri peci.

Method: Nie tak, pane! Keď kedysi k filozofovi upotnému pravili: Čo sa potíš? odvetil im on: So surovcami som sa dohadoval.

Po takom dohadovaní zdrapili Methoda a zavliekli ho do Švábska a držali ho tam uväzneného dva roky a pol.

Tak sv. Method, ktorého Hummer chce vykričať čo protivníka pápeža, zastáva právo pápeža na Pannoniu, a nemeckí

²³⁾ Primus thronus coriphaei Apostolorum, Petri, senioris Romae praesulis... Sclavos, Arrabos, Avaros et Scythas ad Danubium possidebat. Leo Armanus ap. Stritter, Petronoli, 1771. pag. 759.

biskupi, ktorí sú Hummerovi mužami apoštolského a pápežovi poddaného ducha, upierajú pápežovi právo na Pannoniu!

O tom, jako i o ukrutnosťach, ktoré tí nemeckí biskupi páchali na sv. Methodovi, dovedel sa až nástupca pápeža Adriana II., Ján VIII. (872—882), a bezodkladne ostro vystúpil proti, na obranu umučeného sv. Methoda. Ačkoľvek Hummer mohol o tom čítať v pannonskej legende²⁴⁾, zamlčal to.

Hummer za to má, že proti sv. Methodovi povstali solnohradský arcibiskup a pasovský biskup. Možno, že sa v tom pomýlil preto, ponevác buď neznal alebo nepovšimnul si dôležitých listov Jána VIII. o tých biskupoch, ktorí ho nemilosrdne ukatovali. Solnohradský metropolita Pannonie nemal v tom účasť, ale pasovský biskup, Hermanrik, a frisinský biskup, Anno. Boli dve Pannonie: jedna medzi Drávou a Rábou, a nad touto pastieroval solnohradský arcibiskup, Adalvin († 14. mája 873); druhá bola medzi Rábou a Enžou²⁵⁾, a túto si osoboval pasovský biskup, Hermanrik († 2. feb. 874). Svatopluk s nemeckým vojskom táboril v tejto druhej Pannonii (Moesii a Norikume), vlastne v Moesii naproti hradu Devínu. Keď potom bez vojska prešiel k Devínu a zas odtiaľ s vojskom moravo-slovenským navrátil sa cez Dunaj, hrozne ubil Nemcov nielen v Moesii, ale i v Norikume²⁶⁾.

Mal-li Hummer tú legendársku zprávu za viery a povšimnutia nehodnú, upozorním ho na listy samého pápeža Jána VIII. o tejže záležitosti.

Ján VIII. píše biskupovi Hermanrikovi: k oplakaniu nepravosti tvojej, veríme, stačí len tok slzí, jako proroka. Koho, nehovoríme biskupa, ale svetského človeka, ba tyrana ukrutnosť prevyšuje tvoja opovážlivosť alebo neprekračuje hovädskú divokosť, keď si brata a spolubiskupa nášho, Methoda, trestom

²⁴⁾ Legenda pannonica ap. Ginzl cap. 4.

²⁵⁾ Slovenské Pohľady. V Turč. Sv. Martine, 1907. str. 87.

²⁶⁾ Omnisque Noricorum laetitia de multis retro victoriis conversa est in luctum. Dobner: Annales ad an. 871. pag. 125.

žalárnym utýrav, a pod holým nebom za preostrej zimy a nesmiernej plúšte dlhšie utrápiv, a od riadenia cirkve sebe sverenej odtrhnuv, do toľkého bezrozumia upadnuv, do shromaždenia biskupov privečeného, bol by si bičom udrel, kebyš' nebol zadržaný býval od iných? Sú to, prosím, veci biskupa, ktorého totižto dôstojenstvo, keď sa prehreší, zapríčiňuje väčšie zločiny? Ó, biskupe, páchajúci také veci proti biskupovi, a to rukou apoštolskej stolice vysväcenému a od jej boku vyslanému! Nechceme však nateraz nadtriasať také veci, ktoré si spáchal, by sme nemuseli bezodkladne vyhlásiť, čo patrí; avšak predsa mocou Boha všemohúceho a blahoslavených kniežat apoštolov, Petra a Pavla, a našej nepatrnosti, nateraz pozbavujeme ťa účasti na Kristových tajomstvách a obcovaní s tvojimi spolukňazmi, a, nedostavíš-li sa s prítomným ctihodným biskupom, Pavlom, alebo s týmže bratom našim *najsvätejším* Methodom, do Ríma, kde s nim vysluchnutý máš byť, nevystane spravodlivé odsúdenie, keď taká a toľká opovážlivosť bude naliezaná, aniž závažnosť apoštolskej stolice stane sa darobnou, kde nesmiernosť neprávosti tak veľmi ťažkých dosvedčená bude.

Ján VIII. biskupovi Annonovi: Drzosť a opovážlivosť tvoja prevyšuje nielen oblaky, ale i samé nebesá. Osoboval si sebe práva apoštolskej stolice a jako patriarcha privlastnil si sebe súd nad arcibiskupom; áno, čo je viac, brata svojho, arcibiskupa Methoda, konajúceho poslanstvo apoštolskej stolice k národom, viac tyransky, než zákonicky s nim nakladajúc, neuznal si ho za hodného ani súhlasu kňazov, ktorí u teba sa nachádzali; čo len na potupu apoštolskej stolice si popáchal. Áno, keď aj žiadal, aby, jako to kanonické zákony dosvedčujú, súd samej apoštolskej stolice povolený mu bol, to si nedopustil, a nad ním s tvojimi stúpenkami a súdruhmi vyniesol si jakoby súdny výrok, a, zamedziv mu konanie služieb božích, uvrhol si ho do väzenia. Okrem toho, keď si seba za zvláštného človeka svätého Petra vydával, aby opatro-

val (jeho) dedictvo v Germánii ležiace, žalárovanie a trápenie tohoto brata a spolubiskupa, áno, posla nášho, o ktorého sa starať viac nám treba bolo, nielen čo verný služobník, nedal si na známosť, ale v Ríme, tázaný o ňom od našich, ľžive si zapieral, že bys ho znal, ačkoľvek ty sám bol si podnecovateľom a pôvodcom všetkých útrap od vašincov jemu činených. Z toho všetkého, leda by záležitosť tohož ctihodného biskupa natoľko napravená bola, tak, žeby on pre Boha mohol zabudnúť na všetko svoje utrpenie, vydať počet do Ríma sa dostaviv. Ináč po septembrovom mesiaci nebudeš mať zľohla žiadneho dovolenia k prijmaniu dotiaľ, dokiaľ skrze neposlušnosť prejavovať budeš svoju proti nám tvrdošijnosť²⁷⁾.

S tými listami bol k nim vyslaný Pavol, biskup ankonský, obdržav od pápeža úpravu (commonitorium), dľa ktorej jednat má s nimi v Germanii a v Pannonii; menovite:

a) budú-li nemeckí biskupi predstierať svoje právo na Pannoniu, má im odvetiť, že nenie vyslaný k tomu, aby rozhodoval nad tým, komu právo na Pannoniu patrí, ale aby Methoda nazpäť uviedol do biskupstva;

b) budú-li žiadať, aby držal sa súd nad ním, má im odvetiť, že nad ním, čo arcibiskupom, súdiť má právo len apoštolská stolica, kdežto oni bezprávne ho súdili, poličkovali, konania bohoslužby pozbavili, ačkoľvek on mnohými posolstvami behom troch rokov si sťažoval. Ja som poslaný len k tomu, aby bol nazpäť uvedený do Pannonie a tam pokojne úradoval za toľký čas, za kolký bol odtiaľ vyhostený; až potom obe stránky dostaviť sa majú do Ríma, aby ich rozopra apoštolskou stolicou riešená bola: teda až roku 876.

Vráťme sa k Svatoplukovi, ktorého sme nechali v pannonskom tábore naproti Devinu.

Chytrácky Svatopluk namlúvil Nemcom, že k zamedzeniu prelievania krve on sám prejde za Dunaj a priláka vojsko

²⁷⁾ Sborník Velehradský. V Brně, 1880. I, 287—291.

Slavimírovo na svoju stranu. Stalo sa tak; ale on, dorozumev sa so Slavimírom, s vojskom tohoto bez odkladu prekročil Dunaj, prekvapil Nemcov, hrozne ich porazil a stal sa opäť pánom nad dŕžavou, z ktorej ho boli Nemci vyrvali. Od tejto doby prevzal na seba tú úlohu, ktorú bol predtým Rastislav zastupoval. Moravania, znajúce, že nemecko-latinskí kňazi sú im nepraví, pomyšľali na to, aby ich vyhnali a moravskú dŕžavu od nemecko-cisárskej hierarchie odlúčili. Svatopluk dal sa do vyjednávania s pápežom Jánom VIII., aby dŕžavu moravskú podriadil arcibiskupstvu sv. Methoda; čo sa aj stalo.

Rok, v ktorom sv. Method vkočil do dŕžavy Svatoplukovej, nedá sa určiť mathematicky. Stať sa to mohlo len až potom, keď 873. vyslobodený z väzenia, vrátil sa do Pannonie, kde sa zdržoval u kniežata Chocela. Nemeckí biskupi, nemohúc jednáť proti nariadeniu pápeža, hrozili Chocelovi, že zle pochodí, podrží-li Methoda u seba.

Ačkoľvek biskupi, Hermanrik a Anno, jako i Method, mali sa dostaviť do Ríma, zdá sa, že sa to nestalo; lebo buď sv. Method, vo smysle listu Jána VIII. k Annonovi, odpustil tým biskupom, alebo preto, že Hermanrik a Anno, jako aj iní dvaja boli medzitým zomreli²⁸⁾; ale pápež Ján nedal zaspáť veci a r. 875. písal kráľovi Karlomannovi, aby voľno bolo Methodovi v Pannonii, ktorá navrátená bola apoštolskej stolici a kde bol on od stolice apoštolskej ustanovený, dľa predošlej obyčaje vykonávať biskupské úradovanie²⁹⁾. Možno, že sa Methodovi od Nemcov kládly prekážky ešte i potom v tom úradovaní: teda vítané mu bolo, keď vo smysle Jána VIII. mohol preložiť svoje účinkovanie do dŕžavy Svatoplukovej. Tak sv. Method prišiel do styku so Svatoplukom.

²⁸⁾ Hermanrik umrel 2. februára 874, Anno 9. septembra 875. Z ostatných dvoch asi jeden Landfried, biskup brixenský, zomrel tiež roku 875.

²⁹⁾ Ginzl l. c. B. Monumenta epistolaria pag. 57.

IV.

Hummer hlavne si predovzal jednáť o sv. Methodovi od tej doby, keď vkočil do dŕžavy Svatoplukovej. On predstavuje Svatopluka a Methoda čo fanatických panslávov, ktorým len o to išlo, aby v jedno spojili Slovanov; Svatopluk politický, Method cirkevne, aby založil jakúsi samostatnú, od apoštolskej stolice neodvislú slovanskú cirkev. Nie tak, pane Hummer! Už doteraz videli sme ho čo oddaného Rímu; a Ján VIII. v liste na Hermanrika nazýva ho „najsvätejším.“ Predstavuje Methoda čo národného fanatika, a to takého, ktorý neštil sa upotrebiť i násilných prostriedkov k dosiahnutiu svojho panslavského cieľa.

Legenda pannonská píše, že Svatopluk odporučil Methodovi všetky chrámy a všetkých kňazov vo všetkých mestečkách (*commendavit ei omnes ecclesias et clericos in omnibus oppidis*); ale Hummer zlomyseľne zprýnil ten text v ten smysel, že Svatopluk dal mu svobodu a moc násilne prenasledovať a vyháňať kňazov zo všetkých mestečiek (*commendavit ei omnes clericos ex omnibus oppidis expellere*). Vo svojej šovinistickej fantasii s hrôzou vidí potom, jako rozbúrený a rozoštvaný divoký slovenský ľud hromadne tiahol z dediny na dedinu a tam najdených nábožných kňazov a mníchov nemilosrdne mučí a vraždí. Pane Hummer, kde ste to vyčítali? Vysnili ste to len vo svojej rozpálenej fantasii, a tak nemilosrdne povrazených pripočítali ste i k mučenníkom katolíckej cirkve, na účel sv. Methoda. Nevymýšľajte ukrutnosti ani na Methoda, ani na Svatopluka a ľud jeho, ale takú ukrutnosť a tyranňiu hľadajte u svojich miláčkov, Nemcov³⁰⁾. Boli-li nemeckí kňazi

³⁰⁾ Nezapadnite na tých vám *pobožných* biskupov, Hermanrika a Annona, ani na „svätého“ Karla „veľkého“, o ktorom môžete čítať toto: „Cum autem bellum contra Hunnos a filio eius Pippino gereretur, exentes a septentrione barbarae (t. j. slovanské) nationes Noricum et orientalem Franciam magna ex parte depraedatae sunt. Quod ille comperiens per seipsum, ita omnes humiliavit, ut etiam pueros et infantes

odstránení z džavy Svatoplukovej, stalo sa to tak, jako predtým v Pannonii; odišli dobrovoľne, keď videli, že slovanský ľud odvrátil sa od latinskej liturgie³¹⁾.

Z uvedených, Hummerom nepofalšovaných slov vysvitá, že v džave zostali početní kňazi slovanského obradu po mestečkách ešte z doby Rastislava, ktorí Methoda znali, čo pomocníka jeho brata Cyrilla; ba snád i takí, ktorí, buď zostali pri latine, alebo zanechajúc obrad latinský, pristúpili k obradu slovanskému. Sv. Method rozmnožil ich počet školským vzdelaním, aby sa stali schopnými a účastnými vysvätenia kňazského.

Medzi tými nemeckými latinskými kňazmi bol i na samom dvore Svatopluka Wiching, ktorý ho neprestával znepokojoval vrtochami proti Methodovi, upodozrievajúc jeho pravovernosť, a proti slovanskej liturgii, áno, v tom smysle udal ho i samému pápežovi, Jánovi VIII. Tento, aby sa o tom presvedčil, držal sa právnej zásady „audiatur et altera pars,“ a jedným listom (18. júna 879) povolal Methoda do Ríma, a to druhým listom tohože dňa dáva na vedomie i Svatoplukovi. Sv. Method, povedomý svojej pravovernosti a oprávnenosti k slovanskej bohoslužbe, šiel so srdcom pokojným pred apoštolskú stolicu; vrtkavý Svatopluk ale vypravil ta Wichinga, čo posla a zástupca svojho.

ad *spatas* metiri praeciperet et, quicumque eandem mensuram excederet, capite plecteretur. Opera Caroli Magni ap. Migne tomo 97. pag. 1400. cap. 17. *Spatha, major gladius; quippe, qui spathae longitudinem attingerant, militiae idonei censebantur.* Lexicon manuale ap. Migne pag. 2084. Chce-li Hummer poznať podobné príklady, nech číta, keď nie Helmolda, aspoň Jána Kollára: Výklad ku Slávy dcere. V Praze, 1862. str. 109, atď. Agareni (= Ungari) a Baiocariis ad prandium vocati, ubi rex eorum Cussol occisus est et alii quam plurimi cum eo. Heptidanus ad an 902, Dobner: Annales III, 367. Nemci tisíce pannonských Bulharov, ktorí v Bavorsku hľadali útočisko. zákernícky povražďili. Gregorius Turon. ap. Migne, tomo 71. pag. 651, r. 320.

³¹⁾ Quod ille (Richbaldus archipresbyter) ferre non valens, sedem repetivit Iuvavensem. Anonymus Salisburgensis.

Sv. Method pred stolicou apoštolskou stal sa slávnym vífazom. Jaké byly žaloby naňho, dá sa poznať z hore udaného listu Jána VIII. r. 879 na sv. Methoda a z listu tohože r. 880 na Svatopluka. Jednalo sa o viere jeho a o slovanskej bohoslužbe, a síce:

a) žaloba naňho asi znela, že je stúpencom Focia, neverí na pochádzanie Ducha svätého i od Syna a preto pri sv. omši nespieva „i od Syna“ čili „Filioque.“ Sv. Method ospravedľhoval sa, že verí v pochádzanie Ducha svätého i od Syna, pri sv. omši však nespieva symbolum s Filioque a pridržuje sa zvyku, ktorý panuje v Ríme, kde sa to symbolum (Credo) spieva bez Filioque. Pápež dal mu za pravdu³²⁾;

b) druhá žaloba bola, že pápež Ján VIII. už (r. 873) skrze Pavla, ankonského biskupa, bol mu zakázal konať bohoslužbu v jazyku slovanskom. Sv. Method odvetil, že kňaz Ján, súdruh Wichingov, zle informoval apoštolskú stolicu; lebo on od Pavla, ankonského biskupa, neobdržal žiaden list pápežský o tom, ani pápežské Commontorium, ktoré Ján VIII. r. 873 dal tomu biskupovi Pavlovi, v ničom sa nedotýka slovanskej liturgie. A Ján VIII. i v tom prisúdil mu pravdu a uznal užívanie slovanského jazyka pri bohoslužbe; len to podotkol, aby pri sv. omši (jako sa to aj inde deje) spievalo sa evangelium najprv latinsky, potom ale slovansky. Aby sa však niečim zavďačil i protivnej stránke, prikázal, aby sa Svatoplukovi a jeho veľmožom, keby si to žiadali, sv. omša slúžila po latinsky.

Okrem toho vyplnil Ján VIII. i tú dávnu žiadosť Svatopluka, aby Method, ktorý bol dosavád arcibiskupom pannon-

³²⁾ Obširne pojednanie o „Filioque“ podal dr. A. Jirak. Sborník Velehradský. V Praze, 1881. str. 229—264, hlavne str. 230 atď. Ačkoľvek v Ríme verili na Filioque, predsa boli za to, aby pôvodné symbolum bez výrazu Filioque zostalo. Až r. 1044. cisár Henrik II. prosbou svojou primal pápeža Benedikta VIII. k tomu, aby sa pri omši sv. spievalo symbolum s „Filioque.“

ským³³⁾, stal sa arcibiskupom moravským³⁴⁾, a tým cieľom prikrčil i k sriadeniu rímsko slovanskej hierarchie v dŕžave Svatooplukovej; kňaza Wichinga, vyvoleného za biskupa nitrianskeho³⁵⁾, vysvätil za takého, s tým napomenutím, aby bol Methodovi, čo svojmu metropolitovi, vo všetkom dľa cirkevných zákonov poslušný; aby Svatopluk, dorozumev sa o tom s Methodom, poslal do Ríma buď kňaza alebo diakona, ktorý by tam bol tiež za biskupa vysvätený, by Method, majúc pri boku dvoch biskupov, assistantov, dľa cirkevného zákona riadne vysvätiť mohol biskupov aj pre iné diecesy; aby kňazi, buď

³³⁾ Joannes... reverentissimo Methodio, archiepiscopo Pannoniensis ecclesiae... Data XVIII. Kalendis Julii, Indictione XII. V tomto liste od 14. júna r. 879. Ján VIII. menuje sv. Methoda arcibiskupom pannonským, Hummer napriek tomu zapiera to, odvolávajúc sa na to, že arcibiskupom Pannonie bol arcibiskup solnohradský. Áno, arcibiskup latinského obradu bol arcibiskup solnohradský, ale arcibiskup slovanského obradu bol sv. Method.

³⁴⁾ List Jána VIII. poslaný na Svatopluka v júni 880, píše: „fratre nostro Methodio, reverentissimo archiepiscopo sanctae ecclesiae Moravensis“ Z tohoto vysvitá, že Method prestal byť arcibiskupom pannonským, a stal sa arcibiskupom moravským, jako to bol žiadal Svatopluk. Ad Apostolicum autem nuncium miserunt (Moravi): Quoniam antea patres nostri baptisma a sancto Petro jam acceperunt, da nobis Methodium archiepiscopum et doctorem. Illico misit eum Apostolicus, et Svatopluk princeps cum omnibus Moravis accipiens illum, commendavit ei omnes ecclesias et clericos in omnibus oppidis. Legenda pannonica cap. 16.

³⁵⁾ Presbyterum, nomine Vichinum, electum episcopum consecravimus sanctae ecclesiae Nitriensis; quem suo archiepiscopo in omnibus obedientem esse jubemus. Hummer tvrdí, že Wiking bol prvý, a to latinský biskup nitrianský; čo nenie pravdou. V Nitre bol slovanský biskup už za pápeža Eugenia II. (Dobner: Annales II, 486), a Wiking musel byť toho slovanského obradu, ktorého bol jeho arcibiskup, sv. Method. Bavorskí biskupi r. 900 žalovali sa pápežovi, že Ján VIII. vysvätil Wichinga za biskupa a nepodriadil ho latinskému biskupovi pasovskému, ale novej nelatinskej cirkvi. Ginzel I. c. Monumenta epistolaria pag. 70.

sú oni slovanského alebo iného obradu³⁶⁾, poslušní boli Methodovi; takí ale, ktorí by tak nečinili, aby vylúčení boli z cirkve a dŕžavy moravskej, a to v mene apoštolskej stolice dľa tej úpravy, jakú Ján VIII. dal Methodovi a známú učinil i Svatoplukovi³⁷⁾.

Žeby bol pápež Ján VIII. dal sv. Methodovi jakési predtým neslýchané privilegium, konať liturgiu po slovansky, to nestojí, ani to, žeby bol potvrdil toto privilegium, ktoré mu bol predtým dal Adrian II. Keby aj list tohoto bol pravý a hodoverný³⁸⁾, predsa ani z tohoto nedá sa vyčítať, že on bol prvý, ktorý dovolil slovanskú bohoslužbu; lebo Adrian II. predpokladá ju jako už v úžitku postavenú³⁹⁾; a sv. Method už vtedy, keď (869) povolaný od Chocela, vkročil do Pannonie, našiel tam nielen latinskú liturgiu, ale i drievnu slovanskú⁴⁰⁾.

I to, že žiadal pápež Ján VIII., aby pri bohoslužbe slovanskej spievalo sa evangelium najprv po latinsky, potom ale

³⁶⁾ Darmo teda Hummer vymyslel tú lož, že Method s násilím vyhnal latinských kňazov z dŕžavy Svatooplukovej. Zostali oni tam i pod arcibiskupstvom sv. Methoda I pri pohrabe sv. Methoda r. 885 konala sa bohoslužba latinsky, grécky (kyrillsky) a slovansky (glagolsky).

³⁷⁾ Presbyteros vero, diaconos seu cuiuscunque ordinis clericos... qui intra provinciae tuae fines consistunt, praecipimus esse subiectos et obedientes in omnibus jam dicto confratri nostro, archiepiscopo vestro. Quod si contumaces et inobedientes existentes scandalum aliquod aut schisma facere praesumpserint, et post primam et secundam admonitionem se minime correxerint, ab ecclesiis et finibus vestris auctoritate nostra praecipimus esse procul abjiciendos. Tak teda pápež, nie ale Svatopluk rozkázal vyhnáť neposlušných latinských kňazov, jako si to bol Hummer vymyslel.

³⁸⁾ Že je ten list Adriana podvržený, to som dokázal na strane 13. tohoto spisu.

³⁹⁾ Sicuti Constantinus philosophus... coepit.

⁴⁰⁾ Vilesce fecit cuncto populo ex parte missas... illorum, qui hoc latine celebraverunt. Anonymus Salisburgensi. Že to „ex parte“ pofahovať sa má na „cuncto populo,“ to je nesmysel; lebo kde je „cuncto,“ nemôže byť „ex parte.“

slovansky, tiež nebolo nič nového a mimoriadneho; lebo i Gréci pri bohoslužbe gréckej spievali epištolu a evangelium najprv latinsky, potom ale grécky⁴¹⁾, buď, čo dedičia starej slávnej latinskej rímskej džžavy, z úcty (propter honorificentiam) k latine, alebo, čo katolíci, na vyznanie spojenia s Rímom. Hummer darmo i z toho teda robí jakýsi kapitál na potupenie sv. Methoda, jako by bol Ján VIII. pokarhal ho, že dľa nariadenia Adriana II. nespieval evangelium najprv po latinsky, potom ale až po slovansky; lebo ten mienený list Adriana II. je podvržený: teda sv. Method proti nariadeniu Adriana II. nemohol sa prehrešiť jakousi neposlušnosťou.

Že Ján VIII. napriek intrigám Wichingovým zasadil sa za sriadenie hierarchie v džžave Svatoplukovej, učinil to bezpochyby i preto, aby cirkev moravskú pripútal k Rímu, a nezakúsil tie smutné veci nad Dunajom, ktoré videl pod Dunajom a pod Sávou, kde Focius Slovanov, ba i zakarpatských Rusov prilákal k sebe⁴²⁾.

Hummera veľmi mrzí to niektorých tvrdenie, že apoštolská stolica priala zakladaniu slovanskej cirkve, aby mala v tejto podporu proti prechmatom cisársko-nemeckej hierarchie. Pápežovia ovšem to *explicite* nevyslovili, ale *implicite* dľa toho jednali; lebo to cisársko-nemecké „kresťanenie“ spojené bolo s politickým ujarmovaním, ktoré nebolo ani na česť ani na prospech cirkvi katolíckej. Západní cisári pokladali seba nielen za námestníkov pápeža, ale i za pánov nad nimi; posadovali ich na apoštolskú stolicu, súdili nad

⁴¹⁾ Hefele: Conciliengeschichte IV, 335.

⁴²⁾ Obširne o tom jedná môj Slovenský Letopis r. 1881. V. str. 29—33, 38—40, 277—279. Účinkovania Jána VIII. pod Dunajom (v Bulharsku) a pod Sávou (v Juhoslovansku) proti Fociusovi nemajú nič spoločného s dejami sv. Methoda. Pod Dunajom a pod Sávou bola už dávno predtým glagolská liturgia; kyrillská liturgia dostala sa pod Dunaj až po smrti sv. Methoda († 885) skrze jeho učennisa, Klementa, ktorého Wiching s násilím vyhnal z Báčky.

nimi a shadzovali ich; v cirkevných záležitosťach konali ľubovoľne, zakladali metropole a zaplňovali ich svojimi kreatúrami, mužami to, ktorí opásaní mečom nazdávali sa, že už pripravili pre kráľovstvo nebeské tých, ktorých podrobili „svätej rímskej džžave“; vzdorovali pápežom, neústupných ohrožovali válkou a pri synodách svojich rozhodovali i v dogmatických veciach proti pápežom a proti učeniu katolíckej cirkve, atď. Dala by sa o tom písať i celá kniha, ale ja nútený som obmedziť sa len na niektoré doklady, že zmužili pápeži hľadali podporu mimo Germánie. Keď cisár Ludvik a jeho biskupi chceli pápeža Eugenia II. (824—827) uviesť do bludu vzhľadom roztržky o obrazoch, on obnovil (glagolské) arcibiskupstvo laureacenské. Keď r. 862. synoda v Cáchach (Aachen) dovolila kráľovi Lotharovi dvojženstvo, pápež Mikuláš I. vyslovil vylúčenie z cirkve nad ním a jemu priaznivými biskupami. Keď preto r. 864. Lothar zahrozil pápežovi s válkou, biskupi vydali oškľivý hanopis o ňom, doliehajúc na jeho shodenie so stolice sv. Petra; okrem toho, keď aj s inými cisárskymi biskupami mal mnohé a zdĺhavé mrzutosti, nenie divu, že utratil k nim dôveru. Dal to na javo, keď sa jednalo o pokresťanení balkánskych (mahomedánskych) Bulharov; nepripustil k nim cisárskych legátov, ktorí ich mali získať pre cisársko-nemeckú cirkev, ale predišiel svojimi legátami, ktorí by ich získali Rímu. To isté mal asi na mysli, keď dokazoval svoje právo na Sriem a r. 867 povolal k sebe sv. Cyrilla a Methoda z Moravy, aby usporiadal slovanskú cirkev, neodvislú od cisársko-nemeckej hierarchie, spojenú len s apoštolskou stolicou⁴³⁾.

Po tejto digressii vrátme sa opäť k Wichingovi. Tento nebol spokojný s tým, čo Ján VIII. r. 880 vykonal ohľadom

⁴³⁾ Sborník Velehradský. V Praze, 1881 II., 149. atď. Hefele: Conciliengeschichte, IV, 88, 92, 274, 507. Parlamentär 1888. Nr. 13. S. 5. n. XX. Slovenský Letopis 1881, str. 196 n. 6. Tým väčšie panovanie nad pápežami preukazovali cisári Otto II. a Otto III.

na sriadenie hierarchie moravskej. Jeho nemecká pýcha nedovoľovala mu, aby bol poslušný slovanskému metropolitovi, sv. Methodovi. Opovážil sa sfabrikovať iný pseudopápežský list, v ktorom ľžive obrátil na ruby všetko, čo v ňom stálo o Methodovi, a preniesol to na seba, a nešťítal sa chvastať s tou ľžou, že pápež jemu dal metropolitickú moc, rozkázal ale zahnať Methoda i s jeho *hyopatrickým* učením⁴⁴⁾. Boli vrtkaví, ktorí mu to uverili; boli i takí, ktorí to pokladali za lož, a presvedčili sa, že pápežov hodnoverný list obsahuje toto: Brat náš Method je svätý, pravoverný, koná prácu apoštolskú, a do rúk jeho od Boha a od apoštolskej stolice dané sú všetky krajiny slovenské, aby ten, ktorého on odsúdi, bol odsúdený; koho požehná, bol požehnaný⁴⁵⁾. A Hummer toho Wichinga, toho márnivého, ctichtivého, toho podľudného udavača, krivého žalobníka, lhára a padelateľa pseudopápežského listu vychvaľuje, zastáva a predstavuje čo horlivého bojovníka za katolícku cirkev, a to hlavne preto, že bol za latinu, jako by latina bola dogmatickou charakteristikou cirkve katolíckej⁴⁶⁾.

⁴⁴⁾ Alios palam, alios clam, qui laborant yopatorica haeresi et infirmiores de via recta ad se devertunt dicentes: Nobis dedit papa potestatem, hunc (Methodium) et doctrinam eius jubet expelli. Legenda pannonica cap. 12. Hyopatorické učenie z gréckych slov ὕος (syn) a πατήρ (otec): teda symbolum s „Filioque,“ ktoré — jako sme videli — v Ríme sa nespievalo. Prameny dejín českých I, 49 cum nota 5. O tom skrže Wichinga padelanom liste pozdejšie ešte bude reč.

⁴⁵⁾ Naráza na skutočný list Jána VIII. z r. 880.

⁴⁶⁾ Známky pravej cirkve Ježiša Krista sú: una, sancta, catholica et apostolica, t. j. jedna, svätá, všeobecná a apoštolská. K nej náležia všetky národy, nech sú oni buď na západe, alebo na východe, buď latinského alebo gréckeho, slovanského, armenského, koptského alebo iného obradu. Sväté knihy neboly písané latinou a i v samom Ríme zpočiatku konala sa bohoslužba po grécky. Jakokoľvek sa nám to pozdá, že kresťanské národy, ktoré sa spojili s Rímom, prijali i latinskú liturgiu, nesmieme opovrhnuť a zavrhnúť tie, ktoré to učinili s tou podmienkou, aby si svoju liturgiu podržali. Nebudme katolíckejší, než i sami pápeži boli. Pápež Alexander II. roku 1067 písal arcibiskupovi

Zločinenie Wichinga naplnilo žialom sv. Methoda. Nemohol to veriť, žeby bol pápež i nejaký iný list dal Wichingovi. Tak sa zdá, že Wiching viacerými listami osočoval sv. Methoda i u pápeža, o čom sa i Method dozvedel⁴⁷⁾. V takých trpkostach kam sa mal obrátiť, nežli na pápeža? Že tak učinil, poznať to z listu, ktorý mu Ján VIII. poslal 23. marca r. 881. V tom liste preukazuje Methodovi veľkú a úprimnú lásku, chváli jeho horlivosť pastierskú, vyslovuje mu sústrasť nad jeho útrapami, teší ho a povzbudzuje k trpezlivosti, ktorá u Boha nezostane bez odmeny. Čo ale samej veci sa týka, praví:

a) že okrem toho jedného na Svatopluka poslaného listu nedal žiadny iný nejaký list Wichingovi, ani tomuto buď verejne alebo súkromne nedal žiadnu úpravu o duchovných veciach, ktoré Method, a ktoré Wiching vykonávať má; že ani od neho žiadnu prísahu neprijal, ba ani s ním reči nemal;

b) že, keď príjde do Ríma, to, čo Wiching svojimi listami proti nemu postváral, nastolené bude súdu a vo smysle súdneho výroku potrestaný bude.

Medzitým Ján VIII. už roku nastávajúceho 15. decembra zomrel a tak ten súd pred apoštolskou stolicou vystal.

Žeby bol sv. Method držal so šismatickým Fociom, o tom nikde stopy v dejepise. To si Hummer sám nasnieval. Legenda pannonská až po svržení Focia s patriarchátskeho, spomína jeho styk s Carigradom, menovite s cisárom Basilom (876—886).

Jako z predošlého vysvitá, boli v džžave Svatoplukovej latinskí kňazi i slovanskí. Sv. Method bol medzi nimi jako

Dioklienskému... monasteria quoque tam Latinoꝝ, quam Graecorum, sive Sclavorum cures, ut scias et haec omnia unam ecclesiam esse. Ap. Migne t. 146. p. 1325.

⁴⁷⁾ Auditis per tuas literas variis casibus vel eventibus tuis, quanta compassione tibi condoluerimus, ex hoc advertere poteris. List Jána VIII. roku 881.

medzi dvoma ohňami; latinskí kňazi boli mu neprajní, slovanským kňazom bol príliš ústupný. Niektorí z týchto šomrali proti nemu, že východný cisár, Basil, preto hnevá sa naňho; dokázal sa však opak toho. Basil pristúpiv k unii s apoštolskou stolicou, tešil sa z toho, že i slovanská cirkev Methodova verná je apoštolskej stolici, a písal mu: „Ctihodný otče, veľmi túžim vidieť teba, pospeš ku mne, aby si sa mi zavďačil, a ja videl teba, dokiaľ si na žive, i prijal od teba požehnanie.“ I prijal ho prišlého s veľkou počestnosťou a radosťou; pochválil jeho učenie a podržal z jeho učeníkov, ktorí boli prišli s ním, kňaza a diakona, s (bohoslužebnými) knihami, vo všetkom bol mu po vóli, a pobozkav ho, slavnostne ho odprevadil na zpiatočnú cestu ⁴⁸⁾).

Sv. Method, konal tú cestu do Carihradu bezpochyby po Čiernom mori a, buď pred plavbou ta, alebo po plavbe odtiaľ, nad ústím Dunaja stretol sa s náčelníkom Bulharov a Kozarov ⁴⁹⁾, s Árpádom. Ačkoľvek niektorí z jeho spolucestovateľov vystriehali Methoda pred ním, šiel mu v ústrety a prijatý bol od Árpáda počestne, slávnostne a s radosťou. Keď spolu pobesedovali (ovšem po slovansky), Árpád, obdariv ho, rozlúčil sa s ním a bozkajúc ho, pravil k nemu: „Ctihodný otče, pamätaj na mňa vždycky vo svätých modlitbách svojich!“ I túto epizódu zo živoča sv. Methoda zamlčal Hummer; lebo ju nemohol upotrebiť k potupeniu sv. Methoda!

Jedno je, čo predsa chváli Hummer na sv. Methodovi; totižto, že nebol takým nečinným biskupom, ktorí si len pohodlne doma vysedávali, ale bol ustavične s ľudom a medzi ľudom. Tak je! Už pred r. 867. s bratom svojím, Cyrillom,

⁴⁸⁾ Legenda pannonica cap. 13.

⁴⁹⁾ Legenda pannonica cap. 16. píše „Ungrorum rex.“ I to „Ungrorum“ i to „rex“ užíva anticipando. Bol to Árpád, ktorý uviedol na Potisie čili do Čierneho Uhorska Bulharov a Kozarov. Títo Bulhari a Kozari potom pomenovaní boli starobylým geografickým menom Čierni Uhri, alebo len Uhri. V singulari Ugor, Ugorin; v plurali Ugri, Ugrini-

spoluúčinkoval; shromaždili okolo seba učeníkov a vyučovali ich; preložili do slovančiny celý cirkevný riad, naučili ich jutori (matutinu), hodinkám, omši, večerni (vesperám) a modlitbe záverečnej (completorium); priviedli učeníkov svojich do Ríma, ktorých Adrian II. r. 868. tam vysvätil buď na kňazstvo alebo jáhenstvo. Uznáva to i Hummer, že sv. Method s horlivosťou konal cesty, kázal, školy zakladal, chrámy vysviacal a vyvíňoval takú činnosť, ktorá je k obdivu ⁵⁰⁾. Škoda len, že Hummer pri tom všetkom nepoznal vo sv. Methodovi muža ducha apoštolského, ale panslavského fanatika!

Konečne, keď už od staroby klesaly sily sv. Methoda, utiahol sa od hluku sveta, utiahol sa do samoty, aby zakončil dôležité dielo, totižto preklad sv. Písma. Legenda pannonská vypráva, že sv. Method, majúce na pomoc dvoch veľmi rýchlo-pisacích kňazov, preložil z gréckeho jazyka do slovanského celé sv. Písmo, okrem kníh Makkabejských, a to za šesť mesiacov, počnúc od marca, a v deň sv. Demetra (26. okt.) vzdal vďaka Bohu za tú milosť, že s pomocou jeho to dielo vykonal. No i sám Hummer uznáva, že vykonať tak náramnú prácu za šesť mesiacov nebolo možno. Pravde podobné je, že tí dvaja rýchlopisci po čiastkách tú prácu za viac rokov konali, ba možno, že text glagolský kyrillskými literami prepisovali, a sv. Method podrobil ich prácu revisii a oprave; čo tiež požadovalo aspoň dobrých šesť mesiacov. Nenie pochybnosťou, že preklad ten písaný bol tým písmom, ktoré bol sv. Cyrill zostavil a k bohoslužebným knihám upotrebil, t. j.

⁵⁰⁾ Hummer l. c. pag. 581. Jaký bol r. 836 stav cirkevný, poznáť to zo synody tohože roku v Cíchach, kde sa ostro jednalo o biskupoch, aby sa takými stali nie za peniaze, ale si to cnosťami zaslúžili, povinnosť svoje konali a neboli nedbalí. Medzi kňazmi sú, ktorí dôchodky chrámu sebe privlastňujú a o chrám nedbajú; niektorí jednajú jako sedliaci, chodia do krčmy, idú za špinavým ziskom, berú účasť na hostinách a pijatike, navštevujú trhy atď. Ženské kláštory niektoré sú opravdivými bordelami atď. Hefele: Conciliengeschichte IV, 89—91.

kyrillicou; a potomkami toho prekladu sú prastaré rukopisy a i pozdejšie vydania sv. Písma kyrillské.

Posledná starostlivosť sv. Methoda pofahovala sa na určenie jeho nástupcu. Keď sa ho tázali: Kto z jeho učeníkov mal by byť jeho nástupcom v arcibiskupstve? On poukázav na Gorazda, odpovedal: je váš krajan, muž výtečný, pravoverný a i v latinských knihách dobre vzdelaný. Jeho nastúpenie buď milé Bohu, jako i vám a mne. Vec táto je veľmi záhadnou a preto dosavád dostatočne nerozlúštenou.

Hummer za to má, že Gorazd, čo suffragán Methodov, mal svoje sídlo za Karpatami, až kdesi v Kieve, a odvoláva sa na Šafárika. Nechcem sa zapodievať s touto jeho mienkou, a to tým menej, ponevác Šafárik kladie Gorazda kamsi na územie Svatoplukove docela nejisté, asi s kresťanskými Bulharmi na Dunaji susediace⁵¹⁾.

Abych jak-tak aspoň pravdepodobne niečím prispel k rozlúšteniu tej záhady, podám svoju mienku:

a) Ján VIII., ktorý za biskupa nitrianskeho vysvätil Wichinga, uložil Svatoplukovi, aby, dorozumiac sa s arcibiskupom Methodom, vyslal do Ríma ešte nejakého presbytera alebo diakona, ktorého by tiež vysvätil za biskupa, by Method mal cirkevným zákonom predpísaných dvoch biskupov k posviacaniu biskupov aj pre iné príslušné mestá. Nemôžem pochybovať, že sa stalo i jedno i druhé, ačkoľvek nemáme zprávu o tom hodnoverných⁵²⁾. Nemôžem pochybovať o tom i jednom i druhom aj preto, že latinismus ničil a ukrýval pamiatky historické⁵³⁾, bez ktorých nemožno písať ani dejepis cirkevný;

⁵¹⁾ Geschichte der slawischen Sprache und Literatur. Ofen, 1826. Seite 89. Starožitnosti. V Praze, 1863. II, 493.

⁵²⁾ Quod sede archiepiscopalis in weldegrad construeretur... et VII. episcopi suffraganei erant, sub ipsa sede ordinati in polonia et ungaria fuere. Codex Cremniciensis. Slovenský Letopis r. 1876. I, 118.

⁵³⁾ Libri linguae eorum deleti omnino et disperditi nequaquam ulterius in eodem loco recitabuntur. Liturgia slavica in monasterio Szaviensi. Ginzl l. c. C. Manumenta pag. 88. Keď Kerčelič v biblioteke

b) sv. Method vysvätený bol od pápeža Adriana II. za arcibiskupa sriemského, so sídlom v Báci, a nemožno mi pochopiť, žeby bola apoštolská stolica potlačila to arcibiskupstvo, ktorému na prosbu pannonského kniežata, Chocela, podriadená bola i Pannonia na ľavej strane rieky Drávy. Územie medzi Drávou a Sávou, kde ležalo Sirmium, menovalo sa „Pannonia Savia“, u Cassiodora „Pannonia Sirmiensis“: teda sv. Method, čo arcibiskup pannonský, arcibiskupoval v Pannonii i na ľavom i na pravom brehu Drávy;

c) keď sv. Method nemilosrdnými cisársko-nemeckými biskupami polapený, do Rezna odvečený a tam r. 871—873 žalárováný bol, Sriemsko (Pannonia Savia) tiež postrádalo arcibiskupa Methoda; ale keď Method rozsudkom Jána VIII. navrátený bol do Pannonie, písal Mutimirovi, kniežatu Sriemska, aby opäť navrátil sa k pannonskému arcibiskupovi, Methodovi⁵⁴⁾;

d) keď pápež Ján VIII. r. 879 povolal sv. Methoda do Ríma, písal mu, čo arcibiskupovi pannonskému; keď ale r. 880 písal o ňom Svatoplukovi, nazýva ho arcibiskupom moravským. Čo má to znamenať? Bezpochyby len to, že Method ustanovením pápeža Jána VIII. prestal byť arcibiskupom pannonským a stal sa arcibiskupom moravským; vlastne pre-

krajinskej prišiel na rukopisy gotiské (= getské, slovanské), vyhnali ho von. Zprávu o tom končí: dum literas nationum proprias ignoravissent, religionis sub pretextu et condemnationis iam errorum in fide, iam superstitionis aut idololatriae, sic misere periere Scriptores veteres, ut horum nec nomina supersint. Dejiny počiatkov terajšieho Uhorska str. 30. Dentis iis, respectu quorum causarum nostrarum regalia Director reflexionem interiecit, collectio ista historiographo ceteroquin extradari possit. Literae Mariae Theresiae, Viennae 27. Nov. 1775. Fejér: Cod. dipl. IV, 1, 10. Episcopus Albensis combussit privilegia monasterii de Clus. Theiner: Mon. Hung. I, 34. nr. 69. ad an. 1222.

⁵⁴⁾ Progenitorum tuorum secutus morem, quantum potes, ad Pannoniensem studeas reverti dioecesim. Fejér: Cod. dipl. I, 196, an. 876.

nesený bol so starobylého arcibiskupského stolca pannonského na nový arcibiskupský stolec moravský.

Kto-že zasadol na uprázdnený pannonský stolec arcibiskupský? Mne je pravdepodobné, že Gorazd, a svoju mienku podporujem takto:

α] sv. Method mohol ovšem odporúčať Gorazda za nástupcu, nemal ale právo *skutočne* ustanoviť ho za svojho nástupcu; záviselo to od toho, jestli ho Svatopluk a duchovenstvo vyvolí, pápež potvrdí a dá mu pallium⁵⁵⁾. Sv. Method zomrel 6. apr. 835.

β] Násilné zahnanie Gorazda (?) a jeho hlavných mužov (κρηστικῶν), jako to pozdejšie objasním, nestalo sa od inud, než z mesta Báču, kde bol mal Gorazd svoje sriemsko-pannonské sídlo arcibiskupské.

Že pápež Štefan VI., Wichingom zlomyseľne informovaný, poslal Dominica, Jána a Štefana, čo svojich delegátov, na Moravu, aby vyšetrili záležitosť Gorazdovskú, je isté; žeby bol však súčasne poslal na Svatopluka jakýsi list, ktorý Hummer má za opravdivý, to tajím rozhodne. Je to list fabriko- vaný buď od zlostného Wichinga alebo od nejakého jeho zlomyseľného stúpenca; lebo:

a) delegáti pápežskí nepriniesli so sebou list pápeža na Svatopluka, ale len úpravu, dľa ktorej mali zastaviť arcibiskupské úradovanie Gorazdovi a sdeliť mu, že sa má dostaviť do Ríma, aby svoju vec tam pred apoštolskou stolicou vložil: teda pápež Štefan VI. prv, než by sa bol Gorazd dostavil a tam vyslyšaný bol, nemohol jeho odsúdenie vyriešiť a sdeliť Svatoplukovi;

b) Wattenbach, archivár v Bratislave, našiel v rukopise 11. storočia list pápeža Štefana VI. na Svatopluka: teda nie

⁵⁵⁾ Metropolit bol povinný behom 3. mesiacov od svojho vysvätenia poslať deputáta do Ríma, aby dokázal svoju pravovernosť a obdržal od pápeža pallium. Hefele: Conciliengeschichte IV, 523. Že i Svatopluk mal právo do voľby arcibiskupa a biskupov, vieme to z pannonskej legendy (cap. 10, a z listu Jána VIII. z r. 880.

originál, ale jeho prepis, ktorý zostane podozrivý, kým sa niekde nenajde originál jeho;

c) ten list pápežovi Štefanovi pripisovaný predpokladá sv. Methoda ešte čo živého, ačkoľvek zomrel 6. apríla 835, a Wiching buď pred — alebo, hneď po jeho smrti, aby prekázal vyvolenie Gorazda, začal zburu proti nemu a osočil ho v Ríme u pápeža Štefana, ktorý s koncom sept. 835, stal sa pápežom. Tento už na začiatku októbra vyslal Dominika biskupa, Jána a Štefana, čo delegátov, na Moravu, aby posúdili vec. V úprave (commonitorium), ktorú dal im, stojí: aby zakázali Gorazdovi, ktorého Method opovážil sa ustanoviť za svojho nástupcu, vykonávať úrad arcibiskupský na Morave, kým sa nedostaví do Ríma osobne a živým slovom svoju záležitosť nevyloží. Jedná s ním teda tak jako so skutočným arcibiskupom, ktorý len skrze apoštolskú stolicu súdený byť môže. No, či mal byť súdený, čo arcibiskup moravský? Za to mám, že nie čo taký, ale čo arcibiskup sriemsko-pannonský mal sa dostaviť do Ríma; lebo Gorazd pred 6. apr. nebol od sv. Methoda za arcibiskupa ustanovený, ale len odporúčaný; po smrti a pohrabe sv. Methoda mal byť volený, pápežom potvrdený a (nebol-li už predtým biskupom) konsekrovaný; mal sa potom behom 3 mesiacov dostaviť do Ríma k vyznaniu viery a pre pallium. Toto všetko nemôže sa týkať ho čo nebiskupa, ale čo arcibiskupa sriemsko-pannonského; lebo Wiching nečakal, až na Gorazdovi všetky tie buď pred —, alebo pokroky a cerimonie vykonajú, ale po smrti sv. Methoda bez odkladu búril proti nemu a zakročil proti nemu i v Ríme, aby jeho ustanovenie za arcibiskupa moravského, vlastne jeho preloženie so sriemsko-pannonskej stolice arcibiskupskej na moravskú stolicu arcibiskupskú prekázal.

List Štefana VI. predpokladá sv. Methoda ešte čo živého⁵⁶⁾.

⁵⁶⁾ Methodium namque superstitioni, non aedificationi, contentioni, non paci *insistentem*. V tomto slovese je praesens participium, nie praeteritum. O Wichingovi čo padelateľovi listín písal som v „Parlamentär.“ Wien, 1887. Nr. 37, S. 7. Nr. 38, S. 5.

Sv. Method zomrel 6. apr. 885., Štefan VI. stal sa pápežom na konci septembra 885. Úprava (commonitorium) ale, ktorú dal Štefan VI. svojim delegátom na Moravu poslaným predpokladá Methoda čo *mítveho*, a sveruje delegátom svojim jednanie proti Gorazdovi, nie ale proti Methodovi. Možno síce, že Wiching už pred 9. aprílom 885. začal agitáciu proti tomu, že Method pred svojou smrťou odporučil Gorazda za svojho nástupcu, ale žeby zpráva o smrti Methoda za 6 mesiacov nebola prišla do Ríma, to nenie k uvereniu.

d) že Wiching už r. 880 pofalšoval list Jána VIII. a ten svoj falsifikát podstrčil tomuže pápežovi, to vysvitá z porovnania skutočného listu Jána VIII. s falsifikátom Wichingovým.

Wiching:

Nobis dedit papa potestatem, hunc (Methodium) antem et doctrinam eius jubet expelli.

e) Porovnáme-li Štefanovi VI. falšne pripísaný list s listom Jána VIII. z roku 880, najdeme, že Wiching ten svoj falsifikát r. 880 upotrebil k listu Štefanovi VI. podvrženému.

Wiching:

Quia te zelo fidei sanctorum apostolorum principi Petro, videlicet regni coelestis clavigero, omni devocione devovisti, eiusque vicarium pre cunctis huius fluctivagi seculi principibus

Ján VIII.

Illum (Methodium) . . . orthodoxum reperientes vobis remisimus . . . Presbyteros et diaconos . . . praecipimus esse obedientes dicto archiepiscopo (Methodio) . . . Inobedientes . . . ab ecclesiis et finibus vestris praecipimus esse procul abjiciendos.

Ján VIII.

Nam divina gratia inspirante, contemptis aliis seculi huius principibus, beatum Petrum apostolici ordinis principem vicariumque illius habere patronum et in omnibus adiutorem ac defensorem, na-

principalem patronum elegisti, eiusque te cum primatibus ac reliquo terre populo tuicioni pariter commisisti . . . Wichingum venerandum episcopum et carissimum confratrem ecclesiastica doctrina eruditum reperimus et ideo cum vobis ad regendam sibi commissam a Deo ecclesiam remisimus. Quem veluti spiritualem patrem et proprium pastorem digno honore et debita reverentia, sincera mente suscipite. Ipse itaque omnium ecclesiasticorum negotiorum habeat curam, et Dei timorem pre oculis habens dispenset eadem, quia et pro his et pro animabus commissi sibi populi ipse redditurus erit districto Iudici rationem. Divina autem officia et sacra mysteria ac missarum solemnia, quae idem Methodius Sclavorum lingua celebrare praesumpsit, quod ne ulterius faceret, supra sacratissimum beati Petri corpus iuramento firmaverat, sui periurii reatum perhorrescentes, nullo modo deinceps a quolibet presumatur . . . excepto, quod ad simplicis po-

viter cum nobilibus viris, fidelibus tuis, et cum omni populo terrae tuae amore fidelissimo elegisti; et usque ad finem sub ipsius et vicarii ejus defensione colla committens, pio affectu cupis, auxiliante Domino, utpote filius devotissimus permanere . . . Methodium, venerabilem archiepiscopum vestrum . . . in omnibus ecclesiasticis doctrinis et utilitatibus orthodoxum . . . vobis iterum ad regendam commissam sibi ecclesiam Dei remisimus; quem veluti pastorem proprium ut digno honore et reverentia, laetaque mente recipiatis, jubemus . . . omnium negotiorum ecclesiasticorum curam habeat ipse et ea Deo contemplante dispenset. Nam populus Domini illi commissus est et pro animabus eorum hic redditurus erit rationem . . . Literas denique slavonicas, a Constantino quondam philosopho repartas, quibus Deo laudes debite resonent, jure laudamus . . . Nec sanae fidei vel doctrinae aliquid obstat, sive missas in eadem sla-

puli et non intelligentis aedificationem attinet, si evangelii vel apostoli expositio ab eruditissimis eadem lingua annuncietur ut frequentissime fiat. iubemus, ut omnis lingua laudet Deum et confiteatur ei. Contumaces autem et inobedientes (Wichingo), contentioni et scandalo insistentes, post primam et secundam admonitionem, si se minime correxerint, quasi zizaniorum seminatores ab ecclesiae gremio abjici sancimus. . . et a vestris finibus procul excludi precipimus.

vinica lingua canere, sive sacrum evangelium vel lectiones divinas novi et veteris testamenti, bene translatae et interpretatae, legere. . . Inbeaus tamen, ut in omnibus ecclesiis terrae vestrae. . . evangelium latine legatur et postmodum slavica lingua translatum in auribus populi, latina verba non intelligentis, adnucietur. Quod si contumaces et inobedientes (Methodio) existentes scandalum aliquod aut schisma facere presumerint, et post primam et secundam admonitionem se minime correxerint, quasi zizaniorum seminatores, ab ecclesiis et finibus vestris. . . precipimus esse procul abjiciendos.

Podal som obšírny výpis z tých listov, aby každý, kto nechce byť slepý, poznal, že ten falošný a falošne Štefanovi VI. pripísaný list je falsifikát Wichingov, ktorý už r. 880 zlomyseľne na ruby obrátil list Jána VIII. z r. 880.

f) Sú v tom falošnom liste také veci, ktoré nevyšli z kancellarie pápeža Štefana VI.; nie sú v ňom veci, bez ktorých nebývajú pravé listy pápežské. Listy Jána VIII. sú adresované „Svatoplukovi z Moravy“ a „Svatoplukovi slávnemu županovi“, falošný list Štefana VI. ale „Svatoplukovi kráľovi Slovanov.“ Darmo Hummer mieni, že Štefan VI. chcel tým adresovaním lichotiť Svatoplukovi; ponevác výraz „kráľ Slovanov“ má tak široký smysel, jaký Svatoplukovi, ktorý vládol

len nad moravskými Slovanami, nezodpovedá; a, dľa tehďjších okolností, vymenovať koho za kráľa náležalo západnému cisárovi. — Listy Jána VIII., jako bola obyčaj, na konci majú patričné datum, falošný list Štefana VI. je na konci useknutý, bez dátuma. — Keby bol ten list Štefana VI. pravdivý, bol by písaný až po smrti sv. Methoda, zachovávať aspoň zásadu: „O mŕtvych buď nič, alebo dobré,“ kdežto na Methoda, pravoverného to muža a svätého, kydá lož a zlorečenie⁵⁷⁾; čo sa so svedectvami Jána VIII. o ňom, ani s dôstojnosťou apoštolskej stolice veru nesrovnáva.

Je síce pravda, že sa Commonitorium, ktoré dal Štefan VI. delegátom svojim, v niektorých veciach shoduje s listom jemu pripisovaným, ale či z toho nasleduje pravosť listu Štefana VI. a pravdivosť i jeho obsahu? To nestojí; lebo:

a) Commonitorium, je-li bárs hodoverné, obsahuje v sebe žaloby na Gorazda, založené na pomstivú informáciu, jakú bol podal Wiching;

b) komu, len ignorantovi, prijde na myseľ, že už žaloba pred súdom je pravdou? Veď sudca musí najprv vypočuť obe strany a len potom vyhotoví nález;

c) komu prijde na myseľ i to, že Štefan VI. dal delegátom svojim nielen Commonitorium, ale i list na Svatopluka? Veď delegáti mali len vyšetriť vec a potom podať informáciu svoju apoštolskej stolici k rozsúdeniu a k vysloveniu nálezu;

d) delegáti mali spolu sdeliť arcibiskupovi Gorazdovi, aby sa dostavil do Ríma, kam jeho, čo arcibiskupa, vec dľa práva cirkevného náleži: teda jako by bol Štefan VI. listom na Svatopluka vyslovil odsúdenie Gorazda prv, než sa dostavil do Ríma, — prv, než tam bol súdený?

⁵⁷⁾ Methodium namque superstitioni, non aedificationi, contentioni, non paci *insistentem* audientes, plurimum mirati sumus; et si ita est, ut audivimus, superstitionem eius penitus abdicamus; anathema vero pro contemnenda catholica fide qui indixit (Wichingo), in caput redundabit eius. Však anathema vyslovuje sa len nad živými, nie ale nad mŕtvymi.

Navzdor tomu Hummer ten list Štefana VI. má za pravý a prijíma ho, ovšem len preto, aby nezaslúženým temjanom svojho Wichinga okúril, Methoda ale blatom obhádzal.

Dľa úpravy (commonitoria), ktorú dal Štefan VI. svojim delegátom, mal byť Gorazd, čo arcibiskup (sriemsko-pannon-ský), poslaný do Ríma; ale Wiching nečakal na rozsudok apoštolskej stolice a chopil sa násilia k vyhnaniu Gorazda (?) i jeho hlavných mužov (*επιφρονες*) za hranice.

Hummer bere to zahnanie v tak širokom smysle, že Wiching s upotrebením vojakov zahnal nielen Gorazda (?) a jeho spoločníkov, ale i všetkých slovanských kňazov z celej dŕžavy Svatoplukovej tak, že zničená bola celá slovanská cirkev v dŕžave Svatoplukovej. Všetko to tvrdenie je tak záhadné a pomýlené, že treba i to náležite objasniť.

a) Odkiaľ bol Gorazd (?) a jeho prajníci zahnaní? Všetko na to poukazuje, že sa to muselo stať pri hranici Bulharska, na brehu Dunaja, z mesta Báč, kde bolo sídlo Gorazda, čo arcibiskupa sriemsko-pannonského⁵⁸⁾. Svatopluk panoval nielen na Morave a Slovensku, ale i na Potisí: teda Wiching, ktorého nitrianska dieceza siahala až k Potisiu, so svojou vojenskou assistenciou, zahnal Gorazda (?) a jeho spoločníkov za Dunaj, vlastne z ľavodunajského Sriemska (Sirmiaulterior) do pravodunajského Sriemska (Sirmia citerior). Vojaci, vykonávajúce svoju ľudskú úlohu, navrátili sa do mesta (Báč), z ktorého boli odvliekli Gorazda (?) a jeho spoločníkov. Títo potľkali sa po pravodunajskom Sriemsku, túžili po Bulharsku,

⁵⁸⁾ Odovzdali vojakom k odvedeniu, každého na iné kraje u Dunaja ležiace; ktorých keď od mesta ďaleko boli, opustili, sami do domova sa navrátiť. Kristoví vyznavači ale po Bulharsku túžili, kam potajomnou cestou išli. Potom na ceste k Dunaju vedúcej kráčajúce a, keď do Belohradu (je to jedno najslabšie miesto z miest pri Dunaji ležiacich) prirazili, postavili sa pred Boritkana, toho času ho ochraňujúceho, a všetko, čo sa s nimi dialo, povyprávajú. Čo keď slyšal, držal to za svoju povinnosť poslať ich ku kniežatu Bulharska, poneváž znal, že Borises po takých mužoch žižni. Letopis Matice Slovenskej r. 1868. I, 36.

úfajúce sa útočiska v Bulharsku; prekročivše ústie Sávy prišli do srbského Belehradu, kde bol bulharský veliteľ Boritikan. Tento ich vlúdne prijal a s odporúčením poslal ich k Borisovi, kráľovi bulharskému.

V tej mienke, že vyhnanie Gorazda (?) a jeho spoločníkov stalo sa z Báciu, utvrdzuje ma to, že tam i pozdejšie bolo sídlo arcibiskupa pravoslávneho, s kyrillskou bohoslužbou, jakú ta bol priniesol sv. Method, a jakú tam po ňom bol pestoval Gorazd⁵⁹⁾.

b) Či boli Wichingom zahnaní všetci slovanskí kňazi z celej dŕžavy Svatoplukovej? Neboli vyhnaní ani zo Sriemska, a tým menej z celej dŕžavy Svatoplukovej, a síce:

α] Legenda bulharská, ktorá písala v duchu šismatickom a západnej cirkvi nepriaznivom, praví, že Wichingovci nútili jednych, aby sa pridali k blúdnemu učeniu (západníkov), druhí vieru otcov na zreteli mali; jedni pripravení boli všetko urobiť, druhí všetko trpeť; teda tí, ktorí podvolili sa Wichingovi, zostali i na ďalej v Sriemsku.

β] Tá-že legenda bulharská hovorí, že sv. Cyrill a Method vynajšli slovanské litery a preložili sv. Písmo na jazyk slovansko-bulharský; že mali mnoho učenníkov, medzi ktorými vynikali: Gorazd, Klement, Naum, Angelár a Sava; že po smrti Cyrilla Method horlive pracoval mnoho. Dôkazom toho je množstvo kňazov, diakonov a poddiakonov, ktorých *umierajúce* dve stá medzi hraniciami svojej cirkve (dieceze) zanechal; a prvý medzi nimi bol Gorazd, ktorý od sv. Methoda, keď *konec svoj* cítil, za arcibiskupa moravského vyhlásený bol. Poneváž legenda bulharská obsahuje v sebe mnoho po-

⁵⁹⁾ Hummer z toho, že Slovania, ktorí užívali písmo kyrillské, boli šismatikami, činí konsekvenciu, že už sv. Method bol šismatikom. Je to hnusná etimológia; sv. Method bol rímskym katolíkom, takými boli aj jeho učenníci a veriaci. Až pozdejšie Michalom Cerulárom (1043—1059), patriarchom caribradským, odtrhnutí boli od Ríma a od katolíckeho učenia. Hefele: Conciliengeschichte IV, 766, etc.

mýlených vecí, nemožno sa viazať na jej slová. Ja tú jej zprávu o účinkovaní sv. Methoda vykladám si takto: Sv. Method, čo od pápeža Adriana II. ustanovený za arcibiskupa sriemsko-pannonského, pracoval horlive tak, že dokončiac tam dielo⁶⁰⁾, zanechal tam dvesto kňazov, diakonov a poddiakonov; potom, keď od Jána VIII. r. 880 s arcibiskupského stolca sriemsko-pannonského prenesený bol na arcibiskupský stolec moravský, vysvätil za svojho nástupcu za *biskupa* sriemského Gorazda⁶¹⁾. Keď r. 885 cítil koniec života (Τελεωταις) svojho, odporúčal ho za *arcibiskupa* moravského.

γ] Obmedzíme-li, jako sa aj sluší, to zahnanie Gorazda (?), Klementa, Nauma, Angelára, Savu a niektorých iných, slovanská cirkev nezaničila v Sriemsku, tým menej v ostatnej dŕžave Svatoplukovej. Komu by aj napadlo tvrdiť, že v Lužici, Čechách, Morave, Sliezsku, Poľsku a Nitransku bolo len do 200 kňazov, jáhnov a podjáhnov?

Je pravda, že nemáme dostatočných zpráw o stave slovanskej cirkve po smrti sv. Methoda, ale nás to núti len k vyznaniu: *ignoramus*. No je dosť (jako to pozdejšie dokážem) stôp k tomu uznaniu, že nezaničila tak, jako si to Hummer praje.

e) Kedy sa to zahnanie Gorazda (?) a jeho spoločníkov prihodilo? I to je záhadou, ktorá dosavád nenie náležite objasnená. Tie trenice a hádky medzi Wichingom a Gorazdom, jako ich opisuje legenda bulharská, trvaly dlhší čas za doby bulharského kráľa Boriša († 892). Pravdepodobné je i to, že tá záležitosť (jako prikázal Štefan VI.) pojednávaná bola pred apoštolskou stolicou, čo sa nevykonalo len tak šmahom. Gorazd medzi tým časom zdržoval sa ešte v Báci, ča-

⁶⁰⁾ Grécke Τελεωταις znamená nielen zomrieť, ale i dokončiť; nie len dokončiť život, ale i dokončiť svoju prácu.

⁶¹⁾ Gorazd, ktorého z Moravy poslého a oboje mlavy, slovenskú a grécku, dobre znajúceho, (Method) na stolec *biskupský* povýšil. Legenda bulharská dľa Miklošiča. Letopis Matice slovanskej r. 1868. I, 36.

kajúc na pápežské rozhodnutie. Ponevác pápež prisúdil pravdu Gorazdovi, to pobúrilo pyšného Wichinga; vyhľadal svoj po-falšovaný list z r. 880 a podstrčil ho Štefanovi VI. (885—891); predložil ten falsifikát i Svatoplukovi, a tento dal mu vojenské brachium k zahnaníu Gorazda.

Kremský katalog poznamenal, že Wiching s pomocou Svatopluka chcel rozdeliť provinciu a založiť arcibiskupstvo vo Sclavii⁶²⁾. To sa muselo diať ešte pred smrťou Svatopluka († 894), ano, už pred r. 892, v ktorom Arnulf vyrval Panoniu medzi Drávou a Sávou Svatoplukovi, a to i s pomocou Uhrov, ktorí boli už opanovali *Sriemsko*. Toto nám asi objasní tú záhadu o roku, v ktorom zahnaný bol Gorazd (?) zo Sriemska. Stalo sa to v zime r. 886, keď ešte panoval mier v Bulharsku pred válkou, ktorá vypukla tam proti Grékom⁶³⁾.

V.

Sv. Method zomrel 6. apr. 885. Pohrab jeho bol smutný, ale slávnostný. Početný musel byť sbor kňazov, lebo zadušná bohoslužba konala sa latinsky, grécky (kyrillsky) a slovensky (glagolsky). Pohrabný obrad bezpochyby konal Gorazd, ktorý bol pri umierajúcom Methodovi⁶⁴⁾. Nepochybujem, že asistovali aj iní biskupi, sv. Methodom vysvätení⁶⁵⁾, ktorí sa k po-

⁶²⁾ Hic Laureacensem ecclesiam prossit, volens provinciam dividere et auxilio Suentebaldi, regis Moravorum, in Seclavia metropolim suscitare. Dolner: Annales III, 298.

⁶³⁾ Legenda bulharská I. e. Dejiny počiatkov terajšieho Uhorska. Turč. Sv. Martin, 1868, str. 58.

⁶⁴⁾ Monstravit vero illis unum ex fidei discipulis suis, dictum Gorazd, dicens: Hic est vestrae patriae vir ingenuus et in latinis libris apprime eruditus et orthodoxus. Hoc sit Deo gratum et vobis, sicut et mihi. Legenda pannonica cap. 17.

⁶⁵⁾ Ján VIII. r. 880. prikázal Svatoplukovi, aby dorozumev sa so sv. Methodom, poslal do Ríma kňaza alebo diakona, ktorého by vysvätil za biskupa, by Method arcibiskup, majúce po boku Wichinga a toho druhého biskupa, zákonite mohol vysväcať aj iných biskupov pre vhodné miesta. Nepochybujem, že sv. Method tak učinil a vysväcal

hrabu dostavili. Uznáme-li to za pravdu, najdeme v tom kľúč k ďalšiemu stopovaniu dejepisu.

Ešte sv. Method ležal na smrteľnej posteli, keď Wiching búril proti nemu, že odporúčal nie jeho, ale Gorazda za arcibiskupa moravského; pospiechal do Ríma, aby tam osočil Methoda. Pápež Štefan VI. teda poslal svojich delegátov, aby vec vyšetrili a Gorazda, čo arcibiskupa, poslali do Ríma, aby sa splnila zásada: *Audiatur et altera pars*.

Nepochybujem, že Gorazd so srdcom pokojným dostavil sa pred apoštolskú stolicu; ale s jakým výsledkom, o tom dosavád postrádame zprávu. Za to mám, že pápež zavrhol Wichinga a potvrdil Gorazda v arcibiskupstve moravskom; lebo v protivnom prípade bol by ustanovil Wichinga za arcibiskupa moravského, kdežto Wiching i na ďalej zostal len biskupom nitranským.

Nuž ale, zostal-li Gorazd sedieť na moravskom arcibiskupskom stolci, jako je to s tým jeho zahnaním von za hranice? To bola ovšem len naša mienka, že Wiching s assistenciou vojenskou zahnal Gorazda a spoločníkov jeho, von za hranice. Po lepšom uvážení ja tú mienku držím za pomýlenú, a vy-
stavujem pravdepodobnejšiu, že Wiching nie Gorazda a jeho

biskupov suffraganov; ačkoľvek dosavád niesú odkryté historické svedectva o tom dostatočne. Dosavád máme známosť len o dvoch. Legenda bulharská väčšia cap. 12. hovorí, že sv. Method vysvätil Gorazda, ktorého potom pred svojou smrťou odporučil za svojho nástupcu (Letopis Matice Slovenskej r. 1867. str. 36.) Kratšia legenda bulharská cap. 5. svedčí, že sv. Method, keď bol od pápeža (Jána VIII.) ustanovený za arcibiskupa moravského, vysvätil Klementa za biskupa (Prameny dejín českých I, 80. in nota). Vysviacal-li sv. Method Gorazda a Klementa za biskupov, musel mať pri tom aspoň dvoch suffraganov. Okrem toho tvrdím i to, že sv. Method, keď Gorazd stal sa jeho nástupcom v arcibiskupstve moravskom, ustanovil Klementa za arcibiskupa sriemskeho. Z toho nasleduje i to, že je dosť hodnoverná i tá zpráva, že sv. Method založil sedem biskupstiev v Poľsku a Uhorsku. Slovenský Letopis 1876. I, 118. Dobner: *Annales III*, 195.

spoločníkov, ale Klementa a tohto spoločníkov zahnal z Báču von za hranice; a túto svoju mienku podporujem takto:

a) Legenda bulharská cap. 12. ovšem medzi prednejších učeníkov počíta Gorazda, ktorého sv. Method vysvätil za biskupa sriemskeho; jako i Klementa, Laurenta, Nauma a Angelára, ale len o týchto vraví, že boli Wichingovcami žalárovani. Tá-že legenda cap. 16. len o Klementovi, Naumovi a Angelárovi píše, že boli za Dunaj zahnaný; teda nie i Gorazd.

b) Kratšia legenda bulharská cap. 5. vypráva, že sv. Method vysvätil Klementa za biskupa: pre ktoré mesto? Keď sv. Method pred svojou smrťou ustanovil za svojho nástupcu Gorazda, a tento i skutočne po smrti sv. Methoda, opustiv arcibiskupský stolec sriemsky, zasadol na arcibiskupský stolec moravský, jeho nástupcom stal sa Klement, teda stal sa spolu arcibiskupom sriemskym.

c) Wiching, keď rozsudkom apoštolskej stolice prepadol s arcibiskupstvom moravským. chcel sa domôcť aspoň arcibiskupstva sriemskeho⁶⁶⁾: teda s vojenskou assistenciou učinil útok na Klementa, aby ho zahnal z arcibiskupského stolca sriemskeho.

d) Bulharská legenda cap. 20. dodáva i to, že vyhnaný Klement od Simeona, kráľa bulharského, ustanovený bol za biskupa v Drembici čili Velici⁶⁷⁾. O jeho tam vysviacke za biskupa nehovorí: teda Klement, čo biskup, vlastne arcibiskup sriemsky, dostal sa do Bulharska.

Wichinga oklamala síce nádej aj na arcibiskupstvo sriemske, predsa však neprestal snievať o tej nejakej mitre arcibiskupskej. A to mu zlomilo väzy.

⁶⁶⁾ Hic (Wichingus) Laurenceusem ecclesiam pressit, volens provinciam dividere et nuxilio Suentebaldi, regis Moravorum, in Seclavia metropolim suscitare. Dobner: *Annales III*, 298. Mal snád úmysel sriemskeryllské arcibiskupstvo premeniť na latinské?

⁶⁷⁾ Rozumie sa bulharská legenda dľa Miklošiča. Letopis Matice slovenskej r. 1868. str. 33–36.

Svatopluk konečne prišiel mu na stopu zrady, tak že musel uskočiť z Nitry, a to k cisárovi Arnulfovi. Na dôkaz, komu potajomne slúžil, stal sa jeho kancellárom; jako to dovedčuje zrejme diplom Arnulfa, ktorý podpísal Wiching 29. júla 895., čo kancellár ⁶⁸⁾. Tým pýcha Wichingova nebola nasýtená. Čo nemohol predtým dosiahnuť s pomocou Svato-
pluka, to chcel dosiahnuť skrze cisára Arnulfa; chcel sa stať titulárnym arcibiskupom laureacenským a k tomu cieľu pôfalšoval diplom cisára Ludvika takto:

Arnulfus, 898.

qualiter ipsi praedictam sedem, quam Vivilo quondam sanctae Laureacensis ecclesiae archiepiscopus post excidium et miserabilem barbarorum devastationem ejusdem Laureacensis ecclesiae, nusquam alibi inventa tuiti-
unis securitate, primus episcopavit Ottilone strenuo Bavarorum duce concedante, qui etiam canonicos et monachos, quos Dei misericordia hostium subtraxerat praedae, in ecclesia, quae est constructa in honore s. Stephani Protho-Martyris Christi, ubi etiam s. Valentinus corpore requiescit, reverenter collocavit.

Ludovicus, 823.

super devastationem Pataviensis episcopatus misericordia motus... quaedam loca ad eandem ecclesiam sancti Stephani Protomartyris, in qua sanctus Valentinus corporaliter requiescit, ubi tunc Waldericus venerabilis episcopus praecerat, tradidit.

⁶⁸⁾ Hanzic: Germania sacra I, 155, 169, 220. Vivilo nikdy nebol arcibiskupom laureacenským, ale len biskupom pasovským. Ib. 120—129.

Wiching ten falsifikát podstrčil Arnulfovi, aby ho učinil nielen biskupom pasovským, ale spolu i arcibiskupom laureacenským ⁶⁹⁾, by tak vyňatý bol zpod moci arcibiskupa solnohradského ⁷⁰⁾. No Theodmar, arcibiskup solnohradský, šípil, kam cieľil Wiching so svojím falsifikátom, a preto, shromažďiv svojich suffraganov, r. 899 svrhol ho s biskupského stolca pasovského, a posadil naň Richaria ⁷¹⁾.

Tak hanebne skončili sa intrigy, ktoré popáchal Wiching proti sv. Methodovi; čo ani fantastická panegyrika Hummerova nenapraví. Nech si on a podobní majú falsifikátora a intriganta Wichinga, my máme svojho, Bohu, Slovanom a pravým katolíkom milého apoštola, sv. Methoda.

⁶⁹⁾ V Laureacum či Laboriacum bolo ovšem (glagolské) arcibiskupstvo pápežom Synachom († 514) založené a Eugeniom († 827) obnovené, potom ale od cisársko-nemeckej hierarchie potlačené a jeho územie biskupstvu pasovskému pridelené.

⁷⁰⁾ Ačkoľvek diplom Arnulfa bol Wichingom padelaný, predsa márnivi biskupi pasovskí titul a právo arcibiskupa laureacenského sebe osobovali a preto s metropolitom solnohradským mnohé mali hádky a roztržky. Hanzic: Germania sacra I, 189 etc.

⁷¹⁾ Hanzic: Germania sacra I, 168—173.

